σ. 13

Ἡ ἀνακαλυφθεῖσα ἀπό τῶν χρόνων τούτων ἀναθηματική εἰς τόν Φοῖβον Ἀπόλλωνα ἀρχαϊκή ἐπιγραφή ἐπί μαρμαρίνου[32] βωμοῦ εὑρεθέντος περί τό Μέγα Μοναστήριον ἐν τῇ τοποθεσίᾳ Μάρμαρον, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἔκειτο ἡ Δωδόπαρος (σημερ. Δωδώνη), γνωρίζει ἡμῖν ὅτι ἡ ἐν χρήσει γλῶσσα αὐτόθι ἦτο ἡ ἑλληνική.

K. Μυρτίλου Αποστολίδου: «Θρακικά» Αθῆναι τ. ΙΓ΄ 1940

« Ζόνδε ποτέ ἱδρύσαντο θεῷ περικαλλεῖ Φοίβῳ
Ἀπόλλωνι ἠδέ κασίγνητοι, παῖδες Αὐλουζένου.
Ἔσκε δέ τῶν πατρῷος ἀνά Σαπαΐων ἐρίβωλον,
αὐτάρ οἱ κτίσαντο καλή χθόνα Δωδοπάροιο. »[29]

ΚΑΡΥΣΤΑΙ

σ. 13

Νοτίως δέ τῆς κώμης Θουγγάνκιοϊ τά ἀνευρεθέντα πρό ἐτῶν ἐν ὑγρῷ πλησίον πηγῆς ἀφθόνου καί διαυγοῦς ὕδατος καί δασυτάτου ἄλσους διάφορα ἐνεπίγραφα καί ἀνεπίγραφα ἀνάγλυφα τοῦ Ἀσκληπιοῦ καί ἄλλων θεῶν[30] μαρτυροῦσι τήν (Παυταλία, Σερδική, Τραϊανή Αὐγούστη, Βιζύη, Δεβελτῷ, Φιλιππούπολι) ὕπαρξιν αὐτόθι Ἀσκληπιείου, ὡς ἀλλαχοῦ τῆς Θράκης, ἱεροῦ τοῦ καί ἐξοχήν κατά τούς χρόνους ἐκείνους λατρευομένου ὑπό τῶν ἐξελληνισμένων Θρακῶν Ἑλληνικοῦ θεοῦ.[31]

---

29) Ἴδε, Μυρτ. Ἀποστολίδου, Ἐπιγραφαί Φιλιππουπόλεως καί τῶν περί αὐτήν, Θρακικά, τόμ. ΣΤ΄ ἔτ. 1935, σελ. 151, ἀρ. 32.

30) Αθ. Παπαϊωαννίδου, διδασκάλου ἐν Μεγάλῳ Μοναστηρίῳ, ἐν τῇ προμνημονευομένῃ Συλλογῇ Μιλτ. Λουλουδοπούλου, σελ. η΄.

31) Ἐσχάτως ἀνεκαλύφθη καί ἕτερον Ἀσκληπιεῖον παρά τῷ Βαλκούνιον (Βυσσαπάρα) ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ Ταλάρ-ταταρλήκιοιον, κέντρῳ τῆς Βυσσαπάρας ἐν τῇ βορειοδυτικῇ Θράκῃ, [illegible] ὑπό τοῦ [illegible] διευθυντοῦ τοῦ ἐθνικοῦ μουσείου καί βιβλιοθήκης Φιλιππουπόλεως Δημ. Τσόντσεφ, ὡς διεπιστώθη ἐξ [illegible] ὑπερεκατόν ἀνευρεθέντων ἐν τῷ αὐτῷ χώρῳ ἐνεπιγράφων καί μή ἀναθηματικῶν βωμῶν, στηλῶν, αναγλύφων τοῦ θεοῦ τῆς ὑγείας [illegible] ὁ θεός φέρει τό καί ἐξ ἄλλων ἐπιγραφῶν γνωστόν τοπωνυμικόν ἐπίθετον Ζυμυδρηνός. Τό τοπωνύμιον Ζύμυδρα θρακικόν, πιθανῶς ἐκ τοῦ zindruma - dindruma, σανσκρ. druma, ἑλλην. δρυμός. Ἴδε καί Tomaschek, Die alten Thraker, II, Die Sprachreste, β΄ Personen und Ortsnamen, ἔτ. 1894, Wien.

Κατά τήν ὑπό τοῦ αὐτοκράτορος Διοκλητιανοῦ διαίρεσιν εἰς ἐπαρχίας τῆς διοικήσεως Θράκης ἡ περιοχή ἐκείνη ὑπήχθη εἰς τήν ἐπαρχίαν Αἱμιμόντου, ἔχουσαν μητρόπολιν τήν ἑλληνικήν Ἀδριανούπολιν,[32] εἰς τήν ὁποίαν ἀπό τῶν χρόνων τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου μέχρι τῆς συλλήψεως τοῦ τρίτου τῶν Βουλγάρων βασιλέων ὑπήγετο καί ἐκκλησιαστικῶς.[33) Ἐπί τῆς βυζαντινοκρατίας οὖσα αὕτη τό τῆς Ἀδριανουπόλεως οὕτως εἰπεῖν προσωπεῖον, διά τῶν ὁδῶν τοῦ ὁποίου οἱ ἐκ τῶν ὁρέων τοῦ κεντρικοῦ Αἵμου κατερχόμενοι ἀπό βορρᾶ βάρβαροι εἰσέβαλλον εἰς τήν Θράκην, διετέλει ἐπί αἰῶνας ἡ ἀκραία αὐτόθι ἐπαρχία τῆς αὐτοκρατορίας ὁμοροῦσα τῇ Βουλγαρίᾳ, ὁσάκις αὕτη ἐξετείνετο καί ἐκτῶθεν τοῦ Αἵμου καί εἶχε πάγια ὅρια μετά τῆς αὐτοκρατορίας. Ὅθεν καί ὁσάκις κατελαμβάνετο ὑπό τῶν Βουλγάρων, ἐπανεκτᾶτο μετά βραχύτατον χρόνον ὑπό τῶν Βυζαντινῶν πρός ἀσφάλειαν τῆς τε μεγάλης Ἀδριανουπόλεως καί τῆς πρός νότον καί ἀνατολάς Θράκης.

Ἐκαλεῖτο δέ Μηλεῶνες μέν κατά τό πρῶτον τῶν Βουλγάρων βασίλειον, Παρορία δέ κατά τό δεύτερον. Ἐπειδή δέ οὐδέποτε διεξεδικήθη ὑπό τῶν Βουλγάρων ὡς ὑπό ὁμοφύλων των οἰκουμένη, ὡς συνέβαινε περί τῆς πρός βορρᾶν αὐτῆς μέχρι τοῦ Αἵμου περιοχῆς, ἥτις ἦτο τό μῆλον τῆς ἔριδος μεταξύ Βυζαντίου καί Βουλγάρων, ἔπεται ὅτι ᾠκεῖτο καί ἀραιουμένου ἕνεκα τῶν πολέμων τοῦ πληθυσμοῦ της συνῳκίζετο ἑκάστοτε ὑπό Ἑλλήνων καί ἑλληνιζόντων στοιχείων, ἀξιομάχων καί πιστῶν εἰς τήν ἑλληνικήν αὐτοκρατορίαν, ἀποτελούντων ὡς καί ἀλλαχοῦ τούς Ἀκρίτας, δηλαδή τούς προασπιστάς τῶν θυρῶν (ὁρίων) κατά τῶν εισβολέων.

29) Οὕτω ἐπί τοῦ πρώτου τῶν Βουλγάρων βασιλείου, ὅτε ὁ Κροῦμος προτείνων εἰς τούς Βυζαντινούς εἰρήνην ἀπῄτει τήν ἐφαρμογήν τῶν προγενεστέρων μεταξύ τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαήλ καί τοῦ Κορμεσίου συνομολογηθεισῶν συνθηκῶν, «αἱ τούς ὅρους περιεῖχον ἀπό Μελεώνων τῆς Θράκης»,[34] καθωρίζοντο τά ὅρια τοῦ Βουλγαρικοῦ κράτους πρός βορρᾶν τῶν Μηλεώνων, καταλειπομένων τῇ αὐτοκρατορίᾳ. Ὡσαύτως κατά τάς μεταξύ τοῦ Ὀμορτάγ, υἱοῦ καί διαδόχου τοῦ Κρούμου, καί τῶν Βυζαντινῶν μετ' ὀλίγον (814) συνομολογηθείσας τριακονταετεῖς σπονδάς[35] οἱ Μηλεῶνες κατελείποντο αὖθις τῇ αὐτοκρατορίᾳ. Τοῦτο μαρτυρεῖται οὐ μόνον ἐξ ἀναμνηστικῆς ἐπιγραφῆς,[36] καθ' ἥν τά ὅρια μεταξύ τῶν δύο κρατῶν ἤρχοντο ἀπό Δεβελτοῦ, διήρχοντο πρός δυσμάς μέχρι Κονσταντίας (Τυρνόβου-Σεϊμέν) καί Μακρολιβάδου (Οὐζουντζόβας) καί ἐκεῖθεν ἐστρέφοντο ἐπί τό Αἷμον ὄρος, ἀλλά καί ἐκ τῆς χαραχθείσης ἐπ' αὐτῶν τάφρου, σούδας κατά τόν Κεδρηνόν[37] καλουμένης, τῆς ὁποίας ἴχνη διασῴζονται μέχρι σήμερον ἀπό Πασκιολῆ (Δεβελτοῦ) μέχρι τοῦ παραποτάμου τοῦ Ἕβρου Σασλύ-δερέ (Ἄρζου;), γνωστά τοῖς περιοίκοις ὑπό τό Τουρκικόν ὄνομα Ἐρκεσία.[38]

Ἀλλά καί βραδύτερον πάλιν, ὅτε οἱ Βυζαντινοί ἀνακατέλαβον τήν ἀπό τῆς τάφρου μέχρι τοῦ Αἵμου χώραν καί κατά φιλικήν αἴτησιν τοῦ συμμάχου των ἐκχριστιανισθέντος τσάρου Βόριδος παρεχώρησεν αὐτῷ τό ἀπό τῆς Σιδηρᾶς (κλεισούρας Βαρεγάβων ἐπί τοῦ Αἵμου) μέχρι Δεβελτοῦ τῆς Θράκης μέρος, τό ὁποῖον «Ζαγορά» ἐκάλουν οἱ Βούλγαροι κατά—

---

32) Marcellini Am. XXVII, 4. – Kuhn, Verfassung des Röm. Reiches, τόμ. II, σελ. 205 – Mommsen Th. Röm. Geschichte, τόμ. V, σελ. 235. – Marquardt, Röm. Staatsverwaltung, τόμ. I, ἔκδ. 2α, ἔτ. 1881, σελ. 315.

33) Σάρδεων Γερμανοῦ, Ἐπισκοπικοί κατάλογοι ἀνατολικῆς καί δυτικῆς Θράκης, Θρακικά, τόμ. ΣΤ', ἔτ. 1935, σελ. 37 καί 39.

34) Θεοφάνους, χρονογρ. I, σελ. 475, ἔκδ. Βόννης.

35) Ζωναρᾶ, XV, 14.

36) Zlatarsky, Bull. de la société archéol. Bulgare, ἔτ. 1913, σελ. 131-179.

37) Κεδρηνοῦ, II, 86, ἔκδ. Βόννης.

38) Jireček-Argyrow, ὁδοιπορικόν Βουλγαρίας, σελ. 682-684.

(ἀκολουθεῖ)

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

15|

39) Ζωναρ. XVI. 8 – Τάφελ Θεσσαλονικ. 165, ἰδ. Βολκ

καὶ Ζαγοράν,[39] οἱ Μηλεῶνες κείμενοι πολλῷ νοτιώτερον τῶν νέων ὁρίων παρέμειναν εἰς τὴν αὐτοκρατορίαν.

Ὡσαύτως ἐπὶ τοῦ δευτέρου τῶν Βουλγάρων βασιλείου καὶ τῆς ἐν τῷ Βυζαντίῳ δυναστείας τῶν Παλαιολόγων τὰ μεταξὺ τῶν δύο κρατῶν ὅρια κατὰ ταῦτα τὰ ἄκρα ἦσαν πολλῷ βορειότερον τῆς Ζάγρου, διότι Βουλγαρικαὶ μεθοριακαὶ πόλεις κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Καντακουζηνοῦ ἦσαν τότε ἡ Διάμπολις καὶ τὸ Ρυσόκαστρον.[40] Ἀλλὰ καὶ ὅτε παρεχωρήθη διὰ συνθήκης (1344) εἰς τὸν τσάρον τῶν Βουλγάρων Ἀλέξανδρον ὡς σύμμαχον κατὰ τοῦ ἀναγορευθέντος ἑαυτὸν ἐν Διδυμοτείχῳ αὐτοκράτορα Καντακουζηνοῦ ὑπὸ τῆς Ἄννης τῆς Σαβαυδίνης, ἐπιτρόπου τοῦ ἀνηλίκου της υἱοῦ Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου, ἡ ἐπὶ τῆς Ροδόπης ἀκραία τοῦ Βυζαντίου ἐπαρχία Στενιμάχου καὶ Τζεπαίνης μετὰ τῶν ὀχυρῶν της καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς φρουρῶν συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς θαυμασίας καὶ μεγάλης Φιλιππουπόλεως,[41] ἡ Παρορία παρέμεινεν ὑπὸ τὸ Βυζάντιον· ἄλλως θὰ ἐμνημονεύετο ὑπὸ τοῦ συγχρόνου ἱστοριογράφου ἡ προέκτασις τοῦ Βουλγαρικοῦ βασιλείου καὶ εἰς ταύτην. ~~ἐπαρχίαν~~

40, 41) Καντακουζ. ἱστορ. I. 57, II 21.26, 27.34 III 66

16 . . . .

3 (10) Μετά τα προειρημένα τα υπό του συγγραφέως επαγόμενα τεκμήρια περί της των Καρυωτών καταγωγής εκ Βουλγάρων εκτοπισθέντων αυτόθι υπό των Τούρκων κατά τον 15ον και 16ον αιώνα από των ορέων Αίμου και Ροδόπης και της Μακεδονίας καταπίπτουσι, γνωστού άλλως τε όντος ότι κατά τους δύο πρώτους της τουρκοκρατίας αιώνας εφ' όσον επληθύνοντο εν ταις πεδιάσιν οι Μωαμεθανοί, επί τοσούτον απεχώρουν εξ αυτών οι Βούλγαροι κάτοικοι των εις τα όρη, από των οποίων ήρξαντο κατερχόμενοι κατά μικρόν από του 17ου αιώνος. Προς άρσιν όμως και της ελαχίστης περί τούτου αμφιβολίας δεν κρίνομεν άσκοπον να εξετάσωμεν αυτά εν ολίγοις.

Τα έθιμα των Καρυωτών, άτινα ο συγγραφεύς χωρίς να ονομάζη καθ' έκαστα, υπολαμβάνει Βουλγαρικά, και τούτο αναμφιβόλως είναι τα αφορώντα εις τας γεννήσεις, γάμους, θανάτους, κηδείας, μνημόσυνα, εορτάς, κτλ. – είναι τοσούτον Σλαυοβουλγαρικά, όσον και Θρακοελληνικά, ουχ ήττον δε και πολλά αυτών και πανελλήνια. Λεπτομερής αυτών σύγκρισις προς διακρίνησιν των αρχικών των εθνικών στοιχείων εξέρχεται των ορίων του θέματος· αύτη όμως δεν είναι νυν δυσχερής συλλεγέντος ήδη και εκδοθέντος εν βιβλίοις και περιοδικοίς τοσούτου αφθόνου λαογραφικού υλικού υπό τε των Θρακοελλήνων και των Βουλγάρων εν τη γλώσση εκατέρων. Η κοινότης ή η ομοιότης πολλών τούτων κατανοείται εκ της μελέτης αυτής της ιστορίας των Θρακών και της Θράκης, εν τη οποία επί αιώνας … εγίνετο συγχώνευσις και αφομοίωσις πού μεν των Θρακοελλήνων υπό των Σλαυοβουλγάρων, πού δε των Σλαυοβουλγάρων υπό των Θρακοελλήνων.

Από του πέμπτου ήδη αιώνος οι Θράκες δεν συνίσταντο πλέον εν ίδιον έθνος. Ο από χιλιετηρίδος ήδη αρξάμενος, ως προερρήθη, εξελληνισμός αυτών συνετελέσθη διά του χριστιανισμού, κηρύσσοντος τα θεία του Σωτήρος δόγματα εις την γλώσσαν του Ευαγγελίου και των θεοπνεύστων εκκλησιαστικών πατέρων την ελληνικήν και διά της εν τη χώρα των ιδρύσεως της πρωτευούσης της μεσαιωνικής ελληνικής αυτοκρατορίας του ελληνικού Βυζαντίου. Έκτοτε οι Θράκες τέλειοι πλέον ηλληνισμένοι και ορθόδοξοι χριστιανοί υπό την πνευματικήν του οικουμενικού πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως επισκοπείαν διατελούντες εγίνοντο Ρωμαίοι, τ. ε. Έλληνες και συνεταύτισαν τας τύχας των μετά των της αυτοκρατορίας. Οι Σλαύοι, οίτινες από του έκτου αιώνος και οι εκχριστιανισθέντες και εκσλαυισθέντες Βούλγαροι από του όγδοου αιώνος ήρξαντο κατερχόμενοι και εγκαθιστάμενοι εις την Θράκην, ως εμφαίνεται εκ τοπωνυμιών από των χρόνων εκείνων, εύρον τον Θρακοελληνικόν πληθυσμόν αυτής αλλαχού μεν πυκνόν και συμπαγή πως, αλλαχού δε ηραιωμένον κατά το μάλλον ή ήττον ένεκα των αδιαλείπτων εναλλήλων πολέμων και των επιδρομών των βαρβάρων, οίτινες ως ακρίδων σμήνη επέπιπτον. Επομένως κατά φυσικόν λόγον εν οις μεν τόποις οι Ρωμαίοι (Έλληνες) ήσαν συμπαγείς και πολλοί αφωμοίουν τους ολίγους Σλαυοβουλγάρους, εν οις δε τόποις ήσαν αραιοί και ολίγοι αφωμοιούντο υπ' αυτών διά του συνοικισμού, της επικοινωνίας και της διά γάμων επιμιξίας των ομοδόξων χριστιανών.

Το τοιούτον δε εγίνετο ιδίως μετά την κατάλυσιν του πρώτου των Βουλγάρων βασιλείου και επί του δευτέρου αυτών, όποτε επαλαιωθείσης της φυλετικής έχθρας Έλληνες και Βούλγαροι συνεμάχουν κατά των ετεροδόξων επιδρομέων Φράγκων, η του Βυζαντίου αυλή συνεδέετο μετά της του Τυρνόβου συγγενικώς δι' επιγαμιών των μελών της, Βούλγαροι ηγεμονόπαιδες εξεπαιδεύοντο εν Βυζαντίω ελληνοπρεπώς, Ελληνίδες ηγεμονίδες εισήγον τα ελληνικά ήθη και έθιμα και τον βίον αυτών εις την Βουλγαρικήν αυλήν, [illegible] και παρά τοις Βουλγάροις à la mode. Κατά τον 13ον αιώνα, ως μαρτυρεί ο σύγχρονος ιστορικός Γεώργιος Α-

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ζ 10) μετά τα προειρημένα τα υπό του συγγραφέως επαγόμενα τεκμήρια περί της των Καρυωτών καταγωγής εκ Βουλγάρων αποικισθέντων αυτόθι 7)

Ἀκροπολίτης,[45] οἱ Σλαυοβούλγαροι ὑπέστησαν ταύτην τὴν ἀφομοίωσιν ἐνωρίτερον ἐν τῇ Θρᾴκῃ [illegible] ἄνω Ἕβρου, ἐπὶ τοῦ Αἵμου καὶ τῆς Ροδόπης, ὅπου ὁ Ἑλληνικὸς πληθυσμὸς τὰ μάλιστα ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς ὑπὸ τῶν Φράγκων καταλύσεως τῆς αὐτοκρατορίας ἐξηφανίσθη ἐλαττουμένου τοῦ τῶν πόλεων καὶ τῶν ὀχυρῶν.

Μετὰ δὲ τὴν κατάλυσιν τοῦ δευτέρου τῶν Βουλγάρων βασιλείου καὶ τῆς Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας ἐκλιπόντων τῶν μεταξὺ αὐτῶν πολέμων πρὸς ἐπικράτησιν καὶ ἐξαφανισθείσης τελείως τῆς μεταξὺ Σλαυοβουλγάρων καὶ Ἑλλήνων φυλετικῆς ἔχθρας, – συναδελφωθέντων πλέον ἐν δουλείᾳ (ραγιάδων) καὶ ζώντων ἐπὶ τέσσαρας αἰῶνας ἐν ἁρμονίᾳ καὶ ἀγάπῃ ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς προνομιούχου ὀρθοδόξου Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας, – ἡ δὲ ἀμοιβαία ἀφομοίωσις αὐτῶν ἐπετάθη ὅσῳ ἀκωλύτως καὶ εὐλογουμένη ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας. Οὐδεμία τότε φυλετικὴ διάκρισις ὑπῆρχε μεταξὺ Σλαυοβουλγάρων καὶ Ἑλλήνων, ἐφιλοτιμοῦντο δὲ μάλιστα οἱ πρῶτοι (ὅπου συνέζων μετὰ τῶν Ἑλλήνων) ἐπιτηδειότερον κατὰ τὸν πολιτισμὸν ἱστάμενοι νὰ ἑλληνίζωσι, καὶ οὕτω πάντες ἐθεωροῦντο καὶ ὠνομάζοντο ὁμογενεῖς – Ρωμαῖοι. Τοῦτο διαπιστοῦται καὶ ἐκ τῆς λειτουργίας τῶν ἐν ταῖς πόλεσιν Ἑλληνικῶν ρουφετίων, τῶν ὁποίων μέλη ἦσαν καὶ Βούλγαροι μὴ ἐξελληνισμένοι, ἐκ περιχώρων Βουλγαρικῶν κωμῶν ἐγκαθιστάμενοι, ἐνῷ τὰ καταστατικὰ αὐτῶν ἀπέκλειον ρητῶς τοὺς ἑτερογενεῖς.[46]

Καὶ οὕτω ἐπὶ τῶν χρόνων τῆς μακραίωνος τουρκοκρατίας συνετελέσθη πλήρως ἡ ἀφομοίωσις τῶν ὀλίγων ὑπὸ τῶν πολλῶν, ἐν μὲν τῇ βορείῳ Θρᾴκῃ, πλὴν τινων κέντρων καὶ τῶν παραλίων, τῶν Ἑλλήνων ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, ἐν δὲ τῇ νοτίῳ καὶ τῇ ἀνατολικῇ Θρᾴκῃ τῶν Σλαυοβουλγάρων ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων. Ἕνεκα δὲ ταύτης τῆς ἀφομοιώσεως καὶ τῆς ἐν γένει μεταξὺ τῶν δύο ὁμοδόξων λαῶν ἐπικοινωνίας πολλὰ ἤθη καὶ ἔθιμα Ἑλληνικὰ παρελήφθησαν ὑπὸ τῶν Σλαυοβουλγάρων καὶ ὑπολαμβάνονται σήμερον ὡς γνήσια Βουλγαρικά. Ὡς πρόχειρον παράδειγμα ἀναφέρω τὰ Διονυσιακὰ ὄργια, ἅτινα διετήρησαν ἐξηλλαγμένα ὅσα οἱ [illegible] Θρᾳκοέλληνες ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῆς ἐγκαταλείψεως τῆς γενετείρας των, τοὺς καλογήρους, [illegible], τὰ ἀναστενάρια, τὰ καρναβάλια, τὰ τῆς [illegible] καὶ ἄλλα, τὰ ὁποῖα παρέλαβον ἢ ἐμιμήθησαν οἱ σύνοικοι Βούλγαροι ὑπὸ τὸ ὄνομα κούκεροι, ροσάλια καὶ ἄλλα καὶ μελετῶνται ὑπὸ τῶν ὁμοφύλων των καὶ ὑπολαμβάνονται σήμερον Σλαυοβουλγαρικά.[47] Ἑλληνικὰ ἔθιμα ὡσαύτως εἶναι καὶ πάντα τὰ μετὰ τῆς θρησκείας συνδεδεμένα, διότι οἱ Σλαυοβούλγαροι παραλαβόντες παρὰ τῶν Ἑλλήνων τὴν θρησκείαν συμπαρέλαβον καὶ αὐτά. Ἐννοεῖται ὅτι καὶ οἱ Θρᾳκοέλληνες ἐκ τῆς μετὰ τῶν Σλαυοβουλγάρων ἐπιμιξίας καὶ ἐπικοινωνίας παρέλαβον ἢ ἐμιμήθησαν γνήσια αὐτῶν ἔθιμα, ὡς τὸ σούρβιζαν μετὰ τὴν πρωτοχρονιάν,[48] τὴν σεντάρκαν,[49] τὸ μπούντνι-βέτσερ (ἑσπέρα τῆς ἀναμενομένης τοῦ Χριστοῦ γεννήσεως),[50] ἴσως δὲ καὶ ἄλλα. Δὲν εἶναι λοιπὸν Βουλγαρικὰ τὰ ἔθιμα τῶν Θρᾳκοελλήνων, ἀλλ' Ἑλληνικὰ μὴ ἀποκλειομένης, ὡς εἰκός, καὶ Σλαυοβουλγαρικῆς ἐνίοτε ἐπ' αὐτὰ ἐπιδράσεως διὰ τοὺς προεκτεθέντας λόγους.

---

45) Γ. Ἀκροπολίτου, σ. 54, ἔκδ. Βόννης.

46) Ἴδε: Μυρτ. Ἀποστολίδου, Δύο ἔγγραφα ἐκ Φιλιππουπόλεως τοῦ 19ου αἰῶνος, Θρᾳκικά, τόμ. Β΄, ἔτ. 1929, σελ. 329 κ.ἑ., ἔνθα παρατίθεται τὸ ἀπὸ τοῦ 1804 καταστατικὸν τοῦ ρουφετίου τῶν ἐν Φιλιππουπόλει ἀμπατζήδων, τοῦ ὁποίου τὸ ἥμισυ σχεδὸν τῶν μελῶν ἦσαν Βούλγαροι ἐξελληνισμένοι ἢ μή. Ἐν τῷ τρίτῳ ἄρθρῳ τοῦ καταστατικοῦ ὁρίζεται: «ἑτερογενὴς δέ, ἤτοι ἀπὸ ἄλλην φυλὴν μαΐστωρ νὰ μὴ γίνηται ποτέ». Ἕλληνες λοιπὸν καὶ Βούλγαροι ἐθεωροῦντο τῆς αὐτῆς φυλῆς. Περὶ τῶν μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Βουλγάρων ὑπαρχουσῶν καὶ τῶν ἐκ τούτων συγγενειῶν καὶ τῆς ἀφομοιώσεως ἴδε: τοῦ αὐτοῦ: Τὰ ἀρχεῖα τῶν ἐν Φιλιππουπόλει ἐσναφίων τῶν ἀμπατζήδων, Ἀρχεῖον Θρᾳκικοῦ κ.λ. Θησαυροῦ, τόμ. Γ΄ ἔτ. 1936-37, σελ. 172 κ.ἑ. καὶ ἑξῆς.

47) Ἴδε: Arnaudoff M. Die Bulgarischen Festbräuche, Leipzig, ἔτ. 1917 ἐν τῇ Bulgarischen Bibliothek – ὡσαύτως τοῦ αὐτοῦ: οἱ Κούκεροι καὶ τὰ Ροσάλια, ἐν τῇ συλλογῇ τῆς ἀκαδημ. τῶν ἐπιστημῶν Σοφίας, τόμ. XXXIV, ἔτ. 1920, τμῆμα ἱστορ.-φιλολογικόν. – ὡσαύτως τοῦ αὐτοῦ, ἤθη καὶ ἔθιμα τὰ Βουλγαρικὰ ἀπὸ τῆς ἀνατολικῆς Θρᾴκης, αὐτόθι, τόμ. VI, ἔτ. 1913. – Περὶ τῶν Διονυσιακῶν ὀργίων παρ' ἡμῖν ἴδε: Α. Χουρμουζιάδου, περὶ ἀναστεναρίων καὶ ἄλλων παραδόξων τινῶν ἐθίμων καὶ προλήψεων, ἔτ. 1873, Κων/πολις. – Γ. Βιζυηνοῦ, οἱ καλόγηροι καὶ ἡ Διονυσιακὴ λατρεία ἐν Θρᾴκῃ, Θρᾳκικὴ ἐπετηρίς 1897. Ἀθῆναι. – Στ. Κυριακίδου, ἀναστενάρια, ἐν τῇ Ἐλλ. ἐγκυκλοπαιδείᾳ ἐν λ. καὶ ἄλλων.

48) Περὶ τοῦ σουρβίζειν ἐν τῇ ἀνατολικῇ Θρᾴκῃ, οἷον ἐν Σωζοπόλει, Σαράντα Ἐκκλησίαις καὶ ἀλλαχοῦ, ἴδε Θρᾳκικὸν ἀρχεῖον, τόμ. Ε, ἔτ. 1938-39, σελ. 156, πρωτοχρονιάτικα ἔθιμα. κ.λ. ἐκ τοῦ σούρβα, ὁ τῆς κρανίας κλάδος, διὰ τοῦ ὁποίου γίνεται τὸ σουρβίζειν, ἐκ τοῦ ἐπιθέτου sourow (χλωρός). Διὸ καὶ σημαίνει

11) Ἀναγράφομεν ἐνταῦθα ἔθιμά τινα τῶν Καρυωτῶν, τὰ ὁποῖα ἐν πᾶσι τοῖς συνοικισμοῖς των μ[illegible] παραλλαγῶν, ἅτινα εἶναι οὐ μόνον Ἑλληνοθρακικά, ἀλλά καί πανελλήνια ἐν πολλοῖς.

α) Ἡ Καληνύχτα[51] [illegible], ὁ ἀλλαχοῦ καλούμενος κλήδονας[52], ὅστις ἔχει τήν ἀρχήν εἰς τούς τρόπους τῆς μαντικῆς τῶν ἀρχαίων κατά τόν Αἰσχύλον, τελεῖται σήμερον πανταχοῦ τοῦ ἑλληνικοῦ τῇ 24 Ἰουλίου κατά τήν ἑορτήν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου. Ἀφ' ἑσπέρας εἰς ὡρισμένην οἰκίαν συνέρχονται αἱ θέλουσαι νά μαντεύσωσι τήν μέλλουσαν τύχην των νεάνιδες καί ἐρρίπτον ἑκάστη σημάδι (δακτυλίδιον, ψέλλιον, κόσμημα κτλ.) ἐντός λευκοῦ χαλκίνου δοχείου πλήρους ὕδατος, τό ὁποῖον ἤντλησε κορασίς ἐκ τῆς κρήνης τοῦ χωρίου καί ἐκόμισε σιωπηλῶς (βουβό νερό)[53]. Κατόπιν ἐκάλυπτε τό δοχεῖον διά κλεῖθρου καί καλυπτόμενον δι' ἐρυθροῦ τριχάπτου ἐτοποθετεῖτο ἐν ὑπαίθρῳ περιβολῇ μακρολαίμων καί ὑπό τριανταφυλλιάν. Τήν ἐπιοῦσαν μετά τήν ἀπόλυσιν τῆς θείας λειτουργίας συνελθοῦσαι αἱ νεάνιδες ἐξέλεγον τήν ὡραιοτέραν, μελαχροινήν, ἔχουσαν δέ τούς γονεῖς της ζῶντας, τήν ὁποίαν μετ' ᾀσμάτων ἔνδυον ὡς νύμφην λαμπρῶς καί ἐκόσμουν διά διαφόρων πολυτίμων κοσμημάτων. Μετά τοῦτο περιήρχοντο ἐν πομπῇ τήν νύμφην ἔχουσαι ἐν τῷ μέσῳ τήν Καληνύχταν φέρουσαν ἐπί κεφαλῆς τό δοχεῖον τῶν σημαδίων καί ὑποβασταζομένην ἑκατέρωθεν ὑπό τεσσάρων κορασίδων ἐκάστης [illegible] τῆς κεφαλῆς της μανδήλιον ἐρυθροῦ καί ᾖδον ἐπανειλημμένως ὡς ἐν Ἀδριανουπόλει:

Καληνύχτα μὲ προυτουστέξαν'
ἡ μάννα μὲ μ' ἔστειλ' γιά κρυό νιρό,
νά πουτίσουμ' τούν βασιλικό
τούν πλατύφυλλον.

Μετά τήν εἰς τήν οἰκίαν ἐπάνοδον ἐτρέποντο εἰς [illegible] καί περί τήν ἑσπέραν ἀνοιγομένου τοῦ δοχείου μεθ' ὡρισμένων διατυπώσεων ἐγίνετο ὑπό τῆς Καληνύχτας ἡ ἐξαγωγή [illegible] προηγουμένου ἑκάστης διστίχου[54] καί ἀκολουθούντων γελώτων, σκωμμάτων, σχολίων καί σαρκασμῶν εἰς βάρος τῆς λαμβανούσης τό σημάδι της. Μετά τό πέρας ἀπήρχοντο περιχαρεῖς εὐχόμεναι ἀλλήλας καί «τοῦ χρόνου» καί ᾄδουσαι πάλιν τό προαναφερθέν τετράστιχον. Ἐν Στενιμάχῳ συνεδυάσθη τό ἔθιμον τοῦτο μετ' ἀναπαραστάσεως ἁρπαγῆς νύμφης ὑπό Τσιγγάνων καί ἐλέγετο μεγαλοπρεπέστερον. Ἡ πομπή μετ' ᾀσμάτων ὡδήγει τήν Καληνύχταν ἔξω τῆς πόλεως εἰς [illegible] τόπον, ὅπου αἱ νεάνιδες διεσκέδαζον ὅλην τήν ἡμέραν· περί τήν δύσιν δέ τοῦ ἡλίου ἐπέστρεφον θριαμβευτικῶς

ὅτι, ὡς οἱ Ἑλληνόπαιδες ἔψαλλον εἰς τόν σουρβ[illegible] (τό κλαδεύμενον τρίς ἐλαφρῶς ἐπί τῆς ράχεως διά τοῦ κρανέου κλαδός) ὑγείαν καί εὐτυχίαν, ἐν δέ τῇ βορείῳ Θράκῃ καί μακροζωίαν, οἱ Βουλγαρόπαιδες εὔχονται εὐημερίαν κατά τό ἔτος ὀνομάζοντες καθ' ἕκαστα τά δημητριακά καί τά καρποφόρα δένδρα καί τάς ἀμπέλους, ὅθεν φαίνεται τό γεωργικόν τῶν Βουλγάρων.

49) Ἡ λ. βουλγαρική ἐκ τοῦ sedam (= κάθημαι, πρβλ. ἑλλ. ἕζομαι, ρίζα ἑδ-, λατιν. sedeo) καί σημαίνει συνάθροισιν, ὁμήγυριν. Ἐκαλεῖτο οὕτω παρά τοῖς Καρυώταις ἡ κατά χειμῶνα φιλόξενος [illegible] ἐν τῇ [illegible] χήρας γυναικός τοῦ χωρίου συνάθροισις αἱ ὁποῖαι διημερευόμεναι περί πυράν ἔγνεθον, ἐνῷ τά κοράσια ἀσχολοῦνται καί αὐτά περί τά ἄλλα διάφορα καί ποικίλα ἐργόχειρα. Τά ξύλα προσεκομίζοντο ὑπό τῶν γυναικῶν οἴκοθεν. Εἰς τήν ὁμήγυριν παρίσταντο καί νέοι, πρό παντός ὅσοι εἶχον τήν μελλόνυμφην ἐκεῖ, τήν ὁποίαν ἐκεῖνοι παρελάμβανον πρός διασκέδασιν ἀγρυπνοῦντες διά συνομιλίαν. Τό αὐτό ὅμως ἔθιμον τελούμενον κατά τάς μακράς τοῦ χειμῶνος νύκτας παρά τῇ ἑστίᾳ τῆς οἰκίας οἰκοδεσποίνης, κατά πρόσκλησιν τῆς δεσποίνης [illegible]

50) Ἡ λ. βουλγαρική· οὕτω ἐκαλεῖτο τό δεῖπνον τῆς παραμονῆς τῆς τοῦ Χριστοῦ γεννήσεως, εἰς τό ὁποῖον παρετίθεντο δώδεκα εἴδη νηστισίμων φαγητῶν, παρεσκευασμένων καί μή, παραπληρούμενων [illegible] τῆς οἰκογενείας. Ὁ οἰκοδεσπότης ἤ ἡ οἰκοδέσποινα μετά τό θυμιατισμα [illegible] καί προσευχήν ἐθυμίαζε διά θυμιατηρίου τήν τράπεζαν καί εἶτα τό εἰκονοστάσιον καί τά δωμάτια τῆς οἰκίας, μετά τό ὁποῖον ἤρχετο τό δεῖπνον, διεξαγόμενον ἡσύχως. Μετά τοῦτο οἱ μέν παῖδες [illegible] ἐκοιμῶντο, οἱ δέ ἐνήλικες παραμένοντες ἐπί τό πλεῖστον ἄγρυπνοι συνομιλοῦντες μέχρι τῆς κρούσεως τῆς καμπάνας διά τήν ἀκολουθίαν τῶν Χριστουγέννων τελουμένην δύο ἤ τρεῖς ὥρας μετά τό μεσονύκτιον, ὅτε πάντες ἐνδυόμενοι τά ἑορτάσιμα μετέβαινον εἰς τήν ἐκκλησίαν τῆς ἐνορίας των. Μετά τήν ἀπόλυσιν γενομένην πρό τῆς αὐγῆς προσεκάθηντο εἰς πλουσίαν τράπεζαν μετά τῶν εἰθισμένων κατά τά Χριστούγεννα ἐδεσμάτων καί γλυκισμάτων, μετά τήν ὁποίαν ἐκοιμῶντο πάλιν ἐπί τινας ὥρας.

Συνήρχοντο αἱ γειτόνισσαι, ὑπανδροι καί παρθένοι, καί ἔγνεθον τό μαλλίον της ἤ ἐπεξειργάζοντο τόν ἀραβόσιτόν της μετ' ᾀσμάτων παριστάμενοι καί νέοι, ἐκαλεῖτο μεσζιά (πιθανῶς ἐκ τοῦ μαζί-ὁμαδή-ὁμαδόν-ὁμοῦ). Ὅθεν ἐνδέχεται τό ἔθιμον νά ἔχῃ τήν ἀρχήν ἑλληνικήν. Ἡ μεσζιά καί ἐν τῇ ἀνατολικῇ Θράκῃ (Κωστή) [illegible] τό ὄνομα μεσζί, βοηθοῦντες τῇ συγχωρίῳ εἰς τήν ἐν χωραφίοις ἐργασίαν ἀνθρωπίνως τοῦ ἰδιοκτήτου ἤ ἀποντιάζοντος (Ἀρχεῖον Θρ. Θησαυροῦ, τόμ. ΣΤ'. [illegible] 1939-40, σελ. 239). Τό ἔθιμον ἐν Πελοποννήσῳ λέγεται ξέλασι (ξέλασιο-ἔξοδος πρός ἐργασίαν). [ὡσαύτως καί ἐν Στενιμάχῳ]

εἰς τὴν οἰκίαν, ὅθεν ὡρμήθησαν καί καταβιβαζομένου τοῦ δοχείου τῶν σημαδίων ἀπό τῆς στέγης, ὅπου παρέμεινε τήν νύκτα ἀσκεπές ὑπό τον ἔναστρον οὐρανόν, ἐξήγοντο τά σήμαδα. Τήν πομπήν ἠκολούθουν καί νέοι οἱ σημαδοφύλακες, συγγενεῖς τῶν νεανίδων. Τό κυριαρχοῦν δέ ᾆσμα ἦτο:

Καλημέρα σταυλισμάν [illegible] χρυσῶ
τήν κυρί σου Γιαννίσαρους
νά τή μαθ' του δουζάρ' κι τούν πόλιμο.

β) Οἱ γάμοι ἐτελοῦντο, ὡς ἀλλαχοῦ, μετά τοπικῶν τινων παραλλαγῶν. Μετά τήν τοῦ ζεύγους γνωριμίαν, ἥτις ἐγίνετο συνήθως παρά τῇ κρήνῃ (πηγάδ') τῆς κώμης, ὅθεν αἱ νεάνιδες ὑδρεύοντο[55] περί τήν ἑσπέραν καί μετά την ὁμολόγησιν τῆς νεάνιδος πρός τόν ἐκλεκτόν της - τόν καλόν της ἐκ τῶν παραμονευόντων περί τήν κρήνην παλληκαριῶν ἠκολούθει ὁ ἀρραβών τῇ μεσιτείᾳ τῶν προξενητριῶν ἢ προξενητάδων. Τήν ἐπομένην τῆς συγκαταθέσεως τῶν γονέων τῆς νεανίδος, μετά τό τάξιμο, δηλ. προσεκομίζοντο εἰς τήν μνηστήν ὑπό τῶν αὐτῶν καί τινος συγγενοῦς τοῦ μνηστῆρος τά δῶρά του - ζεῦγος ἐνωτίων χρυσῶν, βραχιονίων, ἀργυροῦς σταυρός καί χρυσοῦν νόμισμα - διενέμοντο δέ καί 50-100 γρόσια εἰς τούς συγγενεῖς, ροῦπια[56] καλούμενα. Μετά τοῦτο ἐρρίπτοντο πυροβολισμοί πρός ἀγγελίαν τοῦ ἀρραβῶνος, τοῦ ὁποίου τήν εἴδησιν παῖδες τρέχοντες καί φωνάζοντες ροῦπια καθ' ὁδόν ἔφερον εἰς τόν μνηστῆρα καί ἐλάμβανον τό δῶρόν των. Γνωσθέντος ἀνά τήν κώμην τοῦ ἀρραβῶνος ἐγίνοντο αἱ σχετικαί τῶν συγγενῶν καί φίλων ἐπισκέψεις εἰς τάς οἰκίας τῶν μνηστευθέντων τήν ἐπομένην. Εὐχαί ἦσαν αἱ πανταχοῦ εἰθισμέναι: α) μέ γειά καί χαρά· ν' ἀσπρίσ(ου)ν καί νά γεράσ(ου)ν· καλορρίζικα καί s τἄλλα (παιδιά)· στέριωμένα, χρόνια πολλά νά ζήσ(ου)ν. Ἡ μνηστή ἀπέστελλεν εἰς τόν μνηστῆρα λινοῦν μανδήλιον κεντητόν μέ τρυπτές,[57] τό ὁποῖον οὗτος ἔδει νά φυλάττῃ ὡς πολύτιμον κειμήλιον καί ᾄσματα:

Ἀκοῦς, ἀκοῦς κύριε γαμβρέ τούν σοῦ [illegible] ἡ μάννα σ';
Μή φάς, μη πιῆς πουλύ κρασί, μή πέσῃς κι ἀποκοιμηθῇς
κι διάβουν οἱ αἰχμάλωτοι παρουν τού μανδήλι σ',
τήν πρώτη ἀρραβώνα σ'. κτλ.

καί ἐν ἄλλῳ:

κι ἔσκυψι νά πιῇ νιρό σι κρυόβρυσι,
τοῦ πῆρι τού μανδήλι του, ἡ ἀρραβῶνά του κτλ.

---

51) ἡ λ. ἐκ τοῦ καλή νυκτα κατά συγκοπήν, [illegible] τῆς κορασίδος ὡς νύμφης.
52) κλήδων ἐκ τοῦ καλεῖν.
53) μουγγός κατά συγκοπήν ἐκ τοῦ μουλουγγός, ἐκ τοῦ μουλώνω - ἐμούλωξα (μυλός - mutus λατιν.) = σιωπῶ. Ἀλλαχοῦ λέγεται ἀμίλητο νερό.
54) Πρό τῆς ἐνάρξεως τῆς τῶν σημαδίων ἐξαγωγῆς ᾔδετο τό δίστιχον:
Σήμερα εἶναι τ' Ἀϊ Γιαννιοῦ κι εἶναι μεγάλη χάρι,
ὅσα σιντούκια ἄνοιξαν, ὅλα δικά μου νἆναι.
55) Πρβλ. τήν οἰκείαν σκηνήν ἐν τῷ ἠθογραφικῷ κωμειδυλλίῳ τοῦ Δημ. Κορομηλᾶ ὁ Ἀγαπητικός τῆς Βοσκοπούλας.
56) Ἡ λέξις ἀντί τοῦ ρούπια - ρουμπιέδες, παλαιόν χρυσοῦν μικρόν τουρκικόν νόμισμα,
57) τρυπτές ἀντί τρυπ(ω)τές (βελονιές) ἐκ τοῦ τρυπῶ (τρυπώνω καί τρουπώνω)
58) κίς, πιθανῶς ἐκ τοῦ aquila (σημαία παρά Ρωμαίοις - ἀετός)· ἐλέγετο καί φλάμπουρον· ἦτο ἐρυθρά σημαία ἐπί κοντοῦ, ἐπί τῆς ἄκρας τοῦ ὁποίου ἦτο ἐμπεπηγμένον μῆλον. Ἡ παρεφθαρμένη αὕτη λέξις ἴσως ἐλήφθη μετά τοῦ ἐθίμου ἐκ τῶν Κουτσοβλάχων - Καρακατσανῶν.
59) μηλιά, ἦτο κοντός ἐπί τοῦ ἄκρου τοῦ ὁποίου προσηρμόζετο κύλινδρος ἐκ ραβδίων, διακοσμηθεὶς δι' ἀνθέων. Ὠνομάζετο δ' οὕτω ὡς κατ' ὁμοιότητα πρός μηλέαν
60) μπράτιμοι ἡ λ. σλαυϊκή ἐκ τοῦ μπρατ = ἀδελφός· εἶναι οἱ ἀδελφοποιητοί, καλούμενοι καί βλάμηδες ἢ σταυραδέλφια· οὗτοι ἐξελέγοντο ὑπό τοῦ γαμβροῦ μεταξύ τῶν φίλων καί ἦσαν δύο, πρός διακόσμησιν τοῦ τοῦ γάμου. Κατά τήν τέλεσιν τοῦ μυστηρίου ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ περιεζώννυντο ὑπό τοῦ ἱερέως μετά τοῦ γαμβροῦ διά τῆς ἀρχίας ζώνης, ἐξ οὗ ἡ προσωνυμία των.
61) σινί, ἡ λ. τουρκική· δίσκος μεταλλινος μέγας.
62) ἀγοραλίκι, ἐκ τοῦ ἀγοραλίκ(ι) (ἀγορά - ἀγοράζω)· λείψανον προφανῶς τοῦ παλαιοῦ θρακικοῦ ἐθίμου τῆς ὑπό τοῦ ἀνδρός ἀγορᾶς τῆς γυναικός παρά τῶν γονέων της.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Ὁ ἀρραβὼν διήρκει περὶ τοὺς τρεῖς μῆνας καὶ Κυριακήν τινα ἐτελοῦντο οἱ γάμοι ἀπὸ τῆς προηγουμένης Πέμπτης ἤδη ὡρισμένων τῶν καθ' ἕκαστα ὑπὸ τῶν συμπεθέρων καὶ τοῦ γαμβροῦ καὶ τοῦ *κουνοῦ* (συντέκνου). Τὴν Παρασκευὴν ἐν ταῖς οἰκίαις τῆς νύμφης (ἐν μέσῳ ᾀσμάτων καὶ χορῶν περὶ τὴν σκάφην ἔπιανον *τὸ προζύμι* αἱ γυναῖκες καὶ νεάνιδες, ἐξύμωνον δὲ τοὺς ἄρτους· τὸ Σάββατον ἡτοιμάζετο ἐν μὲν τῇ οἰκίᾳ τοῦ γαμβροῦ τὸ *κὲς*,[58] ἐν δὲ τῇ οἰκίᾳ τῆς νύμφης ἡ *μηλιά*[59] καὶ περὶ τὴν ἑσπέραν, ἀφοῦ ὁ γαμβρὸς ἐξυρίζετο καὶ ἐλούετο ὑπὸ τῶν *μπραΐμιων του*[60] καὶ τῶν φίλων μετέβαινε μετὰ τῆς συνοδίας του εἰς τὴν οἰκίαν τῆς μνηστῆς του, ὅπου προσεκομίζετο τὸ *σινί*[61] μετὰ τῶν δώρων τοῦ γαμβροῦ. Μετὰ τὰς εὐχὰς φιλοφρονούμενος ὁ γαμβρὸς ἐστέλλε ἐκ τῶν δώρων καὶ τὸ *ἀφερλίκι*,[62] χρηματικὸν δῶρον 70-150 χρυσῶν δραχμῶν πρὸς τὸν πενθερόν, ὡσονεὶ τὸ τίμημα τῆς ἀγορᾶς τῆς κόρης του. Τὰ πρὸς τοὺς φίλους τότε προσφερόμενα ὑπὸ τῆς νύμφης δῶρα ἦσαν ὀλιγοδάπανα, οἷον μανδήλια, ὑποκάμισα κτλ. Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν φίλων ἡ νύμφη ἱσταμένη παρὰ τῇ θύρᾳ ἠσπάζετο τοὺς δεξιὰς αὐτῶν φιλοδωροῦντες αὐτήν.

Τὴν Κυριακὴν ἐτελεῖτο τὸ μυστήριον τοῦ γάμου ἢ πρὸ ἢ μετὰ μεσημβρίαν. Περιγράφομεν τὸ μετὰ μεσημβρίαν, ὡς φαιδρότερον καὶ μεγαλοπρεπέστερον καὶ προσομοιάζον πρὸς τὸ πολλαχοῦ τοῦ Ἑλληνικοῦ τελούμενον. Τὴν πρωΐαν, ἀφοῦ οἱ μπράτιμοι ἔνεδυον τὸν γαμβρὸν ἐν μέσῳ ᾀσμάτων καὶ χορῶν τῶν προσκεκλημένων ὑπ' αὐτοῦ τὸν ἐπέρνων «μὲ τὰ μετάρια διὰ νὰ μὴ τὸν πιάσουν τ' ἄρματα» (δηλ. μὴ βασκανθῇ καὶ κακόν τι πάθῃ), ἔθετον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς των χρυσόστης ἢ *προτόγουμο*, τὸ ὁποῖον διεμοιράζοντο. Τὸ δὲ τέταρτον ἐκομίζετο εἰς τὴν νύμφην. Τὸ αὐτὸ δὲ ἐγίνετο καὶ ἐκ μέρους τῆς νύμφης. Εἶτα οἱ προσκεκλημένοι ἔχοντες καὶ τὸ γαμβρὸν καὶ διάφορα φαγητὰ μετέβαινον εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ κουνοῦ, ὅπου ἔτρωγον, ἔπινον καὶ ἐχόρευον καὶ παραλαβόντες αὐτόν, σχηματισθείσης τῆς συνοδείας, ὅτε καὶ ὁ κουνὸς εἶχε προσκεκλημένος, καλουμένης *ἀσκέρι*,[63] κατηυθύνοντο εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ προηγουμένου τοῦ κὲς καὶ τῆς *φλάμπας* (σημαίας) καὶ τῶν γυναικῶν ᾀδουσῶν καθ' ὁδὸν τό:

Τὰ φύλλα, τὰ καρυόφυλλα τί στέκουν πικραμένα;
Μὴ τοὺς χαλάζι τάδειρε, μὴ τοὺς βαρὺς χειμῶνας κτλ.

Αὐτόθι ὁ γαμβρὸς ἐζήτει παρὰ τῶν γονέων του *συχώριο*[64] καὶ εἶτα ἐξεκινοῦσαν πάντες πρὸς παραλαβὴν τῆς νύμφης ᾀδουσῶν τῶν γυναικῶν:

Τ' ἀστρο τ' ἀστρον τ' οὐρανοῦ, πού πάει καλόπ' 's τὸν ἥλιον
νά τοὺ πουλοῦσ' οὐ οὐρανός, οὐ νιὸς νὰ τ' ἀγουράσῃ,
νὰ τό 'χ' 's τοῦ γάμου τ' φλάμπουρον 's τὴν ξεμπηκιά γαμπράδα κτλ.

Ἡ νύμφη ἐστολισμένη ἤδη ἀπὸ πρωΐας ὑπὸ τῶν νεανίδων ὑπεδέχετο μετὰ τῶν ἀκολούθων της τοὺς προσελθόντας ἐν τῇ αὐλῇ περιστρέφουσα μῆλον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἦσαν ἐμπεπηγμένα νομίσματα καὶ ῥιπτόμενον εἶτα μεταξὺ τῶν προσκεκλημένων ἡ ἐπιτυχοῦσα τῶν γυναικῶν νὰ τὸ λάβῃ ὑπελαμβάνετο ὅτι συναπεκόμιζεν εἰς τὴν οἰκίαν της μέγα ἀγαθόν. Μετὰ τὴν παράθεσιν τραπέζης καὶ τὴν διανομὴν διαφόρων δώρων ἡ μὲν πενθερὰ περιβάλλουσα τὴν ὀσφὺν τοῦ γαμβροῦ διὰ ζώνης τριζεράζει αὐτὸν — *τοῦ δίν' τρεῖς πατλαριές*[65] — ὁ δὲ γαμβρὸς ἔσχιζε τὴν *λιμαριά*[66] τῆς νύμφης καὶ ἐνέβαλλεν εἰς τὸ στῆθός της πορτοκάλλιον. Εἶτα ἠκολούθει χορός.

63) ἡ λ. τουρκική = στρατός, συνοδεία.
64) *σ.χώριο*, ἐκ τοῦ *συγχώριον* - *συγχωρῶ*, αἴτησις συγγνώμης διὰ τὰ τυχὸν πρὸς αὐτοὺς ἁμαρτήματά του.
65) *πατλαριά* ἐκ τοῦ *πατλάσσω* = ῥάπισμα· ἡ λ. ἔχρηστος καὶ παρὰ τοῖς Σινιμαχίταις· πιθανῶς πρὸς ἀνάμνησιν αὐτῆς ἐν τῷ μέλλοντι ἢ πρὸς φύλαξιν ἀφαλῆ τῆς παραδιδομένης αὐτῷ θυγατρός της καὶ τῆς τιμῆς ἀμφοτέρων.
66) *λιμαριά* ἐκ τοῦ *λαιμάριον* = τὸ ἐπὶ τοῦ στήθους μέρος τῆς *τσούκνας* (ἱματίου) ἄνωθι τῆς ζώνης καὶ κάτωθι τοῦ λαιμοῦ.
66α) *ἀπραχλαίνω*, ἐκ τοῦ *ἄπραχλος* (μὴ πεπραγμένος, ἀδιρευσμένος)· ἀπελθούσης δηλ. τῆς κόρης δὲν ὑπάρχει πλέον ὁ τὴν οἰκίαν ἀνω-κάτω καλὰ τὸ λεγόμενον.

Μετά τόν χορόν ἡτοιμάζοντο αἱ ἅμαξαι τῶν προσκεκλημένων καί οἱ ἵπποι τῶν συγγενῶν, εἰς τόν χαλινόν ἑκάστου ἵππου προσδενομένου μανδηλίου, δώρου τῶν γονέων τῶν νυμφίων. Εἶτα ἀποχωριζομένων μετ' ἀποχαιρετισμῶν τῶν γονέων τῆς νύμφης, ~~οἱ νυμφίοι ἄγονται ὑπό τοῦ νουνοῦ καί τῆς νουνᾶς εἰς τήν ἅμαξαν των καί ἡ συνοδεία διευθύνεται πρός τήν ἐκκλησίαν~~ ὅτε ἡ μήτηρ ἔψαλλε τό λυπηρό τραγοῦδι: «Μιά πέρδικα ἐπιάσαμε, ἡ ἀπερχόμενη κλπ. (66a) προηγουμένων τῶν ἱππέων, τοῦ νέος καί τῆς μηλιάς καί ὁμίλων πανηγυριῶν καί νεανίδων χορευόντων καί ~~ᾀδόντων~~ τῶν γυναικῶν ᾀδουσῶν διάφορα ᾄσματα καί ἀκολουθουσῶν τῶν ἁμαξῶν. Μετά τήν τέλεσιν τοῦ μυστηρίου ἡ γαμήλιος πομπή κατά τήν αὐτήν τάξιν ἐπέστρεφεν εἰς τήν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ ᾀδουσῶν τῶν ἐπί τῶν ἁμαξῶν γυναικῶν τά προσήκοντα τῇ περιστάσει ᾄσματα, οἷον τα:

Βασίλου γιός παντρεύτε, Βασίλου κόρη παίρνει κτλ. ἤ

Τοῦ Ρήγα γιός παντρεύτε, τοῦ Ρήγα ἡ θυγατέρα κτλ. ἤ

Βουργάρα,[67] βγάλε μας κρασί, Βουργάρα, κέρασέ μας.

Βουργάρα τοῦ κρασί πικρό, καί ἡ ρακή φαρμάκι κτλ.

Ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ γαμβροῦ ὑπεδέχοντο ~~τήν~~ ἀπό τῆς θύρας γαμήλιον πομπήν οἱ γονεῖς ~~του~~ διά τοῦ καλῶς ὡρίσατε, τοῦ μέν πατρός προσφέροντος οἶνον τῷ νουνῷ, τῆς δέ μητρός μετ' ἄρτον ἐπί τῆς κεφαλῆς καί τριῶν ἀνημμένων κηρίων ἐν τῇ δεξιᾷ περιερχομένης τρίς τήν ἅμαξαν τῶν νεονύμφων. Νεανίς ἱσταμένη παρά τῷ οὐδῷ προσφέρει τῇ νύμφῃ μέλι,[68] σύμβολον καθαριότητος, γονιμότητος καί φιλοπονίας, ἐκ τοῦ ὁποίου αὕτη λαμβάνουσα διά τοῦ δακτύλου ἐχρίει τό σημεῖον ~~[illegible]~~ τοῦ σταυροῦ ἔξωθεν καί ἔσωθεν τοῦ ἀνωφλίου τῆς θύρας. Εἶτα οἱ νεόνυμφοι κατελθόντες ἐπάτουν ἐπί τάπητος καί εἰσήγοντο βιαίως πρός τά ἐντός τῆς οἰκίας καί ὁ [illegible] συγγενής τις ἔσπαζε διά πελέκεως ξύλον ἐπί τῆς οἰκίας τρίς πρός ἀποτροπήν εἰσόδου κακοῦ πνεύματος εἰς τήν οἰκίαν, παλαιότερον δέ ἐθραύετο καί ὁ ἄξων τῆς ἁμάξης, τῆς ὁποίας ἐνέβαινον οἱ νεόνυμφοι.[69] Εἰσελθόντων πάντων καί ἀποχωρησάντων τῶν νεονύμφων εἰς τόν θάλαμον ἐγίνοντο τά κρασόματα συνοδευόμενα ὑπ' εὐχῶν καί κατεγράφοντο ὑπό τοῦ νουνοῦ τά δῶρα τῆς νύμφης (προῖξ) ὑπαγορεύοντος τοῦ πενθεροῦ.

Μετά τήν ἀναχώρησιν τῶν κεκλημένων, ἀποχαιρετιζομένων ὑπό τῶν νεονύμφων, παρετίθετο τράπεζα χάριν τῶν συγγενῶν καί τῶν οἰκείων, ἐξεφρόντο δῶρα εἰς τόν νουνόν καί τούς παρισταμένους. Πρό τῆς ἑστιάσεως περιήγετο ὁ νουνός τρίς περί τήν τράπεζαν καί καθ' ὅλην τήν ἑστίασιν δύο ζεύγη κορασίδων ᾖδον διάφορα ᾄσματα γαμήλια. Περί τό μεσονύκτιον λῃγούσης τῆς εὐωχίας καί ἀποχωρούντων πάντων ἐστρώνετο ὑπό πρωτοστεφάνου συγγενοῦς τῆς νύμφης ἡ γαμήλιος ~~[illegible]~~ πρός κατάκλισιν τῶν νεονύμφων στρωμνή, εἰς τήν ὁποίαν τήν πρωΐαν μετά τήν ἔγερσιν ἐρρίπτοντο νομίσματα, δῶρα τῆς ἀφρώστρας. Τήν πρώτην Κυριακήν μετά τόν γάμον ἐλέγετο ἡ ἀλλάχαρα, τά ἀντρόγια, τῶν νεονύμφων ἐπισκεπτομένων τούς γονεῖς τῆς νύμφης. Καθ' ὅλην δέ τήν ἑβδομάδα ἀπεστέλλοντο εἰς αὐτούς δῶρα ὑπό τῶν συγγενῶν καλούμενα κανίσκια.[70] Ἡ νεόνυμφος ἐφ' ἱκανόν χρόνον ἔφερεν ἐπί τῆς κεφαλῆς λευκόν μανδήλιον.[71]

---

67) Ἐκ τοῦ ᾀσματος τούτου καί ἐξ ἑτέρου γαμηλίου ᾀδομένου ὑπό τῶν νεανίδων κατά τήν ζύμωσιν τῶν ἄρτων «Βρέ, Πύλσιον, Πύλσιον, Βούργαρε Πύλσιον» κτλ. διαπιστοῦται ὅτι οἱ Βούλγαροι προσελαμβάνοντο ὑπό τῶν Καραγκούνηδων ὡς ὑπηρέται, οἱ ὁποῖοι ἐξελληνιζόμενοι παρέμενον παρ' αὐτοῖς.

68) Πρβλ. τό παρά τοῖς Ἀθηναίοις κυδώνιον, τό ὁποῖον ἔτρωγον οἱ σύζυγοι πρό τοῦ γάμου.

69) Πρβλ. τό παρά τοῖς ἀρχαίοις ἐπί τῆς θύρας τοῦ γαμβροῦ ἐπιγραφόμενον «μηδέν εἰσίτω κακόν» ἐπί τῇ αὐτῇ δεισιδαιμονίᾳ.

70) κανίσκι (τό) ἐκ τοῦ κανοῦν - κανίσκος - κανίσκιον, διότι τά δῶρα ἐπέμποντο ἐν κανοῖς (κανίστρου - καλάθου - πανερίου).

71) Ἀξιοσημείωτον εἶναι ὅτι ἐκ τῶν πολλῶν γαμηλίων ᾀσμάτων, τῶν καί συμποσιακῶν, τινά ἔχουσι τήν προέλευσίν των ἐκ Θεσσαλίας καί τῆς Ἠπείρου, ὡς τό τοῦ πατριάρχου Ἀρίφ-ἀγᾶ παρουσιασθέντος ὑπό τῶν συκοφαντῶν καί δολοφονηθέντος ἐν Λαρίσῃ, τοῦ Βλαχόπαιδος, ὁ ὁποῖος κατέσφαξε τούς ἁρπάζοντας τήν καλήν του Ἀλβανούς καί ἄλλα. Ἴδε Μ. Λουλουδοπούλου, ἔνθα ἀνωτέρω, σελ. 189-190.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Κ. Μυρτίλου Ἀποστολίδου δ. φ.

Περὶ τῶν ἐν Θράκῃ χωμάτων καὶ τάφων.

§ 1. Ἀπὸ τῶν μέσων ἤδη τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἤρξαντο οἱ γεωγράφοι καὶ οἱ περιηγηταὶ προσέχοντες τὸν νοῦν ἐπὶ τὰ ἐν τῇ Θράκῃ ἀπαντῶντα πολυάριθμα χώματα (tumuli).[1] Ὁ Ami Boué (τῷ 1840) ἐσημείωσε πρῶτος καὶ τὸν Alb. Dumont[2] πλεῖστα αὐτῶν ἐν τῷ ἄνω τοῦ Ἕβρου λεκανοπεδίῳ ὑπάρχων ὅτι οἱ ἐν τῇ ὑπαίθρῳ χώρᾳ οἰκοῦντες Τοῦρκοι ἀπέδιδον τὴν χῶσιν αὐτῶν εἰς τοὺς προγόνους των, οἵτινες πανταχοῦ, ὅπου ἐστρατοπέδευεν ὁ μέγας Κύριος (ὁ Σουλτάνος) ἢ ὁ ἀρχιστράτηγος αὐτοῦ ἀνήγειρον τοιαῦτα, ὅπως στηθῇ ἐπ' αὐτῶν ἡ σημαία τοῦ Προφήτου καὶ τὰ σήματα τῆς ἀρχῆς. Κατ' ἄλλους πάλιν ἐχώσθησαν ταῦτα κατὰ τὸν μεσαίωνα ὡς στρατιωτικοὶ σταθμοὶ πρὸς φύλαξιν τῶν μεγάλων ὁδῶν τῆς αὐτοκρατορίας ὑπὸ τῶν παρ' αὐτοῦ μονίμως ἐστρατοπεδευμένων φρουρῶν ἢ πρὸς ἐξαγγελίαν ἐπιδρομῆς τῶν ἀπὸ βορρᾶ κατερχομένων βαρβάρων εἰς τὸ Βυζάντιον καὶ τοὺς πυρσοὺς [illegible] ἀναπτομένων πυρσῶν ἐπ' αὐτῶν ὑπὸ τῶν φρουρῶν ἐχρησίμευον δηλ. ὡς [illegible] τὰ φρυκτώρια τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων.[3]

Τὰ χώματα ταῦτα εἶναι μικρὰ καὶ μεγάλα· καὶ τὰ μὲν πρῶτα ὕψους 4–6 ποδῶν ἀπαντῶσιν ἀνὰ δύο κατὰ μῆκος τῶν [illegible] ὁδῶν, [illegible] φαινόμενα ὡς ὁδόσημα ἀνὰ τὰς ἀχανεῖς πεδιάδας, τὰ δὲ δεύτερα, τὰ κυρίως χώματα, ὕψους [illegible] καὶ πλέον, εἶναι τύμβοι-τάφοι καὶ εἶναι διεσπαρμένα οὐ μόνον ἐν τῇ Θράκῃ, ἰδίως ἐν τῷ ἄνω [illegible] λεκανοπεδίῳ καὶ ἐν τῷ νοτιοανατολικῷ αὐτῆς μέρει περὶ τὸν μικρὸν Αἷμον (τὸ ὄρος τῆς Στράντζης), δηλ. ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ ἀρχαίου τῶν Ὀδρυσῶν κράτους κυρίως, ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Μυσίᾳ ἐπέκεινα τοῦ Αἵμου. Ταῦτα εἶναι τὰ ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου μνημονευόμενα,[4] ἅτινα ἐχώννυντο ἐπὶ τῶν τάφων τῶν ἐπισήμων Θρᾳκῶν, ὡς διεπιστώθη καὶ ἐκ τῶν γενομένων ἐν αὐτοῖς τεχνικῶν ἢ συστηματικῶν ἀνασκαφῶν.

Τὰ πλεῖστα τῶν χωμάτων ἀπαντῶσι κυρίως περὶ τὰς μεγάλας πόλεις, περὶ ἃς ἦσαν πυκνοὶ τῶν Θρᾳκῶν συνοικισμοί, οἷον ἐν ταῖς πεδιάσι [illegible] τῆς Ἀδριανουπόλεως (Ουσκουδάμα), τῆς Φιλιππουπόλεως (Κενδήρ-τεπέ Ἰωμαλιτσα), τοῦ Τατάρ-Παζαρτζικίου (Βεσσαπάρα), Ὑαμβόλεως (Διάμπολις-Καβύλη), Βιζύης καὶ ἄλλαχοῦ. Μόνον ἐν τῇ πεδιάδι τῆς Φιλιππουπόλεως ἠριθμοῦντο πλείονα τῶν 200, ἑκατέρωθεν δὲ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγούσης νῦν ἀπὸ τῆς πόλεως πρὸς τὸ βορείως [5] μήκους 40 χιλιομέτρων, διὰ μέσου γονίμου πεδιάδος ἐξ ἀρχαίας ἐν παντὶ χρόνῳ, κειμένων παρὰ τῷ Μέσῳ ὄρει Χισάρ, [illegible] ἠριθμοῦντο περὶ τὰ 60. Πολλὰ τῶν χωμάτων κεῖνται περὶ σημερινὰς κώμας, ὅπερ μαρτυρεῖ ὅτι αὗται ἐκτίσθησαν ἐπὶ τῶν

1) Οἱ Θρᾷκες Ἕλληνες καλοῦσι τὰ χώματα τούμπες (ἡ τοῦμπα), ὅπερ ἀναμφιβόλως εἶναι αὐτὸ τὸ ἀρχαῖον τύμβος, διαφυλαχθείσης τῆς ἐκφορᾶς τοῦ υ ὡς u (ου), ὡς ἐν τοῖς ζουράς, τσιπούπ', φοῦχτα, μουστάκι κτλ. Ἀντίθετος δὲ [illegible] εἶναι ἡ ἐτυμολογία τοῦ τούμπα ἐκ τοῦ tumulus (tumula–tumla–tumba). Ἡ λ. ἐτυμολογεῖται ἐκ τοῦ ἀρχαίου ῥήμ. τύφειν, ὅπερ κατὰ τὸν Ἡσύχιον σημαίνει καίειν βαθμηδόν, ἄρα καὶ θάπτειν τὸ νεκρὸν πυρί, ἑπομένως τύμβος = τάφος. Οἱ Βούλγαροι καλοῦσι τὰ χώματα moughili (γκιλόφους), οἱ δὲ Τοῦρκοι τεπέ (λόφους).

2) Dumont-Homolle, Mélanges d'epigraphie et d'archéologie, σελ. 197 κέξ.

3) Ἡρακλέους Βασιάδου, Λόγοι Θρακικοί, σελ. 24 κέξ. – Γ. Λαμπουσιάδου, Θρακικαὶ μελέται τόμ. Α΄ σελ. 91, ἔτ. 1911 – Ἀχιλ. Σαμοθρᾴκης, Ἱστορία τῆς Θρᾴκης, τόμ. Α΄ σελ. 132 κέξ. ἔτ. 1939.

4) Ἡροδότου, V, 8.

5) Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τοῦτο εἶναι τὸ παρὰ Προκοπίῳ (περὶ κτισμάτων IV, 11) μνημονευόμενον φρούριον Αὐγοῦστα, ἀνακαινισθὲν ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἐπὶ θρᾳκικοῦ συνοικισμοῦ παλαιοτέρου, ὅπερ βραδύτερον ἐλέχθη μεταφρασθὲν ἑλληνιστὶ Σεβαστή, ὅθεν ἡ Σεβαστόπολις [illegible] [illegible] Φιλιππουπόλεως. Ἴδε τὸ ἀρχαῖον τοῦ Χισὰρ ὄνομα ὑπὸ Δ. Δέτσεφ, Βουλγαρικὴ ἐν τῇ περιοδικῷ [illegible] τοῦ Φιλιππουπόλεως [illegible] 51.

γ΄) Ὁ θάνατος. Τόν πνέοντα τά λοίσθια ἐλάμβανέ τις τῶν συγγενῶν ἤ φίλων ἐπί τῶν γονάτων μέχρι τῆς ἐκπνοῆς του κρατῶν λαμπάδα ἀνημμένην, τήν ὁποίαν ἐνίοτε ἐκράτει αὐτός ὁ ἑτοιμοθάνατος, προαισθανόμενος τό τέλος του. Ἅμα τῷ θανάτῳ του οἱ παριστάμενοι ἤρχοντο τῶν κοπετῶν καί θρήνων, ἀφοῦ δέ ὁ νεκρός ἐκηρώνετο[72], ἠλείφετο δηλ. δι' οἴνου καί ἐνεδύετο διά καινουργῶν ἐνδυμάτων ὑπό ἁρμοδίου προσώπου ἐτοποθετεῖτο εἰς τό μέσον τῆς αἰθούσης ἐπί στρωμνῆς ἤ φερέτρου. Αἱ γυναῖκες ἐνεδύοντο διά τῶν φυλαττομένων νυφικῶν των καί ἐκοσμοῦντο διά τῶν στολιδίων των. Παρά τῷ νεκρῷ ἐτίθετο καί σύμβολόν τι τῆς κοινωνικῆς θέσεώς του, οἷον βιβλίον παρά μαθητῇ, κομβολόγιον παρά γέροντι κτλ. Αἱ προσερχόμεναι γυναῖκες ἔφερον κηρία, ἅτινα ἥναπτον ἐμπήγουσαι εἰς ἀγγεῖον πλῆρες ἀλεύρου, καί ἄνθη, ἅτινα ἐσκόρπιζον ἐπί τοῦ νεκροῦ, πολλάκις δέ ἔφερον καί κυδώνια, μῆλα καί κάρυα, ἅτινα κατέθετον παρά τῷ προσκεφαλαίῳ.

Ἡ ἐκφορά τοῦ νεκροῦ ἐγίνετο μετά εἴκοσι καί τέσσαρας ὥρας ἀπό τοῦ θανάτου του. Κατά τό διάστημα τοῦτο αἱ περικαθήμεναι περί τό λείψανον γυναῖκες ἐμοιρολόγουν. Τά μοιρολόγια δέν ἦσαν τοπικά, ἀλλά αὐτοσχεδιαζόμενα ἀνεφέροντο εἰς τόν βίον τοῦ νεκροῦ, πολλάκις δέ καί εἰς τά μέλλοντα νά συμβῶσιν εἰς τήν οἰκογένειάν του μετά τόν θάνατόν του ἤ εἰς τήν μοῖραν ἐν γένει τῶν ἀνθρώπων, παρετείνοντο δέ καί κατά τήν ἐκφοράν μέχρι τῆς ἐκκλησίας, ἔνθα ἐψάλλετο ἡ νενομισμένη κατανυκτική νεκρώσιμος ἀκολουθία καί ἐγίνετο ὁ τελευταῖος ἀσπασμός. Πρό τῆς ἐκφορᾶς ἐγίνετο ὑπό τῶν ἱερέων δέησις, μετά τήν ὁποίαν τό φέρετρον ὑπό τῶν ἀναλαβόντων αὐτό ἀπό τῆς θέσεώς του τρίς ἠγείρετο καί κατετίθετο πρό τῆς ἐκκινήσεως εἰς δήλωσιν τῆς ἐν τῷ τάφῳ τριημέρου τοῦ Σωτῆρος παραμονῆς. Ἐν τῷ τάφῳ τοῦ νεκροῦ συνετίθεντο λάγηνες μεθ' ἡγιασμένου ὕδατος καί τινα ἄλλα ἀντικείμενα καί νομίσματα, τά παρά τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησι τά κτερίσματα.

Κατά τήν ἐκ τῆς ἐκκλησίας ἔξοδον διενέμοντο κόλλυβα, κατά δέ τήν εἰς τήν οἰκίαν ἀπό τοῦ νεκροταφείου ἐπιστροφήν παρετίθετο δεῖπνον, συνήθως ἀλλ' ἀπαραλλάκτως παρεσκευασμένον, καλούμενον παρηγοριά. Τόν ἱερέα ἀναχωροῦντα οὐδείς ἀπεχαιρέτιζεν ἐκ δεισιδαιμονίας μή καί ἕτερον μέλος τῆς οἰκογενείας ἐν βραχεῖ χρονικῷ διαστήματι κινδυνεύσῃ, ὄπισθέν του δέ ἐξελθόντα ἐθραύετο κέραμος, ὅπως συνθραυσθῇ καί ἐξαφανισθῇ ἡ κακοποιός δύναμις. Ἡ λύπη δηλ. τό πένθος διήρκει ἐπί ἓν ἔτος, κατά τό ὁποῖον οἱ οἰκεῖοι οὔτε ἑορτασίμως ἐνεδύοντο οὔτε ἐχόρευον οὔτε ἔψαλλον. Ἡ χήρα μέχρι νέας ὑπανδρείας οὐδέν ἔφερε κόσμημα· μή ὑπανδρευθεῖσα δέ ἔφερε μέχρι τοῦ θανάτου της ἐπί τῆς κεφαλῆς μαύρην σκέπην, τ.ἔ. μέλαν μανδήλιον, ἐνῷ παρακολουθοῦσα τήν κηδείαν τοῦ ἀνδρός ἐστολίζετο δι' ἀνθέων καί ἔφερε τά νυφικά της. Οἱ ἄνδρες ἐπί τεσσαράκοντα ἡμέρας δέν ἐκείροντο οὐδέ ἐξυρίζοντο.

Τήν 3ην, 9ην καί 40ήν ἀπό τοῦ θανάτου ἡμέραν διεμοιράζοντο εἰς τούς οἰκείους καί συγγενεῖς κόλλυβα καί κουλούρια, δηλ. ψωμιά, ἐτελοῦντο δέ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἤ καί κατά τόν 3ον, 9ον καί τήν ἐπετηρίδα τά νενομισμένα μνημόσυνα. Κατά ταῦτα εὐλογοῦντο ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καί τά ἐκταφέντα ὀστᾶ τῶν προκεκοιμημένων, ἐπί τῶν ὁποίων ἐτίθεντο ἄνθη καί κηροί. Ἐν τῷ δωματίῳ ἔνθα ὁ ἀποθανών ἐξέπνευσε — ξεψύχησε — ἐπί τεσσαράκοντα ἡμέρας ἐκαίετο κανδήλα ἐκ τῆς δεισιδαιμονίας ὅτι ἡ ψυχή τοῦ νεκροῦ κατά ταύτας περιεφέρετο ἐκεῖ. Οἱ τάφοι ἐτύγχανον ἰδίας φροντίδος, τιθεμένων ἐπ' αὐτῶν ἐπιτυμβίων πλακῶν, ἐπί τῶν ὁποίων ἐχαράσσοντο καί ἐπιγράμματα, πολλάκις δέ καί παραστάσεις ἐμφαίνουσαι τάς ἀσχολίας τοῦ νεκροῦ, οἷον γεωργικά καί ξυλουργικά ἐργαλεῖα, ζυγοί, [illegible], ψαλίς, ἔφιππος ἀνήρ κτλ. Ἐπιγράμματά τινα ἐν Καρυαῖς ἐχρονολογοῦντο ἀπό τῶν ἀρχῶν τοῦ 18ου αἰῶνος (1716). Ὑπῆρχον δέ μεταξύ αὐτῶν καί ἔμμετρα.[73]

---

72) κηρώνω ἐκ τοῦ κηρός· ὡς φαίνεται παλαιότερον ὁ νεκρός ἠλείφετο διά κηροῦ πρός προφύλαξιν ἀπό τῆς σήψεως.

73) Πρβλ. τό εἰς τόν διδάσκαλον Κ. Περσεκράτην ἐν Καρυαῖς, 3

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

τοποθεσιῶν ἢ πλησίον παλαιοτέρων τῶν Βυζαντινῶν καὶ Ρωμαϊκῶν χρόνων συνοικισμῶν, ἀντιστοιχοῦσαι εἰς παλαιοτέρους Θρᾳκικούς.[6] Ὡσαύτως ἀπαντῶσι χώματα καὶ ἐπὶ τῶν ὀρέων τῆς Στράντζης (μικροῦ Αἵμου) καὶ τῶν Ἐλάφων καθ' ὁμάδας, ἐνιαχοῦ ἀνὰ ἑκατόν, ἀλλὰ συνήθως μικρὰ καὶ ταπεινά.[7]

Πλεῖστα τῶν χωμάτων κατεδαφίσθησαν ἐπὶ τουρκοκρατίας ἔτι καὶ βραδύτερον κατὰ τὴν κατασκευὴν ἀνὰ τὴν χώραν ὁδῶν, οὐκ ὀλίγα δὲ καὶ ἀνεσκάφησαν ὑπὸ τῶν περιοίκων πρὸς ἀνεύρεσιν κεκρυμμένων ἐν αὐτοῖς θησαυρῶν. Αἱ τοιαῦται ἀνασκαφαὶ ἕνεκα ἢ ἀδαημοσύνης ἢ πρὸς κέρδος γενόμεναι ἦσαν ἄγονοι, διότι δὲν κατήρχοντο κάτωθεν τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους, ὅπου συνήθως ἐτίθετο ὁ νεκρὸς ἐντὸς τάφρου ἢ τάφου, ἑπομένως οὐδὲν ἤγαγον εἰς φῶς. Ἀλλὰ καὶ ἂν ἔν τισι τῶν χωμάτων ἀνευρέθησαν ἀρχαῖα κειμήλια, ταῦτα ἢ διηρπάγησαν ἢ κατεστράφησαν ὀλιγίστων περιπτώσεων. Συστηματικὴ τῶν χωμάτων ἀνασκαφὴ ἤρξατο γινομένη ἀπό τινος χρόνου ἐν τῷ Βουλγαρικῷ κράτει (βορείῳ Θρᾴκῃ καὶ Μοισίᾳ) ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως δι' εἰδικῶν ἀνδρῶν καὶ τὰ ἀποτελέσματα αὐτῆς εἶναι ἀξιόλογα.

---

6) Dumont-Homolle, ἔνθα ἀνωτ. σελ. 198.
7) K. Škorpil, Megalitni pametnitsi i moghilista (Μεγαλολίθινα μνημεῖα καὶ χώματα), Sophia, ἔτ. 1925, σελ. 57 κ.ἑ.

δ) Τὰ κάλαντα.[74] Ἱκανὸν χρόνον πρὸ τῶν Χριστουγέννων μείρακες καθ' ὁμίλους προσκαλοῦντο εἰς τὰ κάλαντα ᾄδοντες τὰ διάφορα ᾄσματα κατὰ διχορίαν καὶ τὴν παραμονὴν περιήρχοντο μετὰ φανοῦ τὰς οἰκίας ἀρχόμενοι συνήθως ἀπὸ τῶν τῶν προυχόντων ἢ τῶν τῶν συγγενῶν, ὅπόθεν ἤλπιζον γενναιότερον φιλοδώρημα «διὰ τὸ καλὸ τοῦ χρόνου». Ἱστάμενοι πρὸ τῆς θύρας τῆς κυρίας οἰκίας, ᾖδον ὑπαρχούσης κόρης ἐν αὐτῇ:

Ἄνοιξε κόρη μὲ τὴν πόρτα σου, ἔρχονται παλληκάρια
μὲ τσιαμσίρια, μὲ μορουσλιάκια γεμᾶτα μὲ βαράκια.[75]

ὑπαρχούσης μόνον οἰκοδεσποίνης:

Ἄνοιξε κυρά μὲ τὴν πόρτα σου ἔρχετ' ἡ Παναγία
μὲ τὸ Χριστὸ στὴν ἀγκαλιά, μὲ τὸ σταυρὸ στὰ χέρια.

ἢ ἀποτεινόμενοι πρὸς τὸν οἰκοδεσπότην:

Ψηλέ, λιγνέ μου τσελεμπῆ, ζαρίφη χαζναταρη[76]
στὸ 'να του χέρι τοὺ φλουρὶ στ' ἄλλο μαργαριτάρι.

Ἀνοιγομένης τῆς θύρας εἰσήρχοντο καὶ ἵσταντο ἐπὶ προσφερομένων προσκεφαλαίων πρὸ τοῦ εἰκονοστασίου καὶ ᾖδον συνήθως τὸν παλαιὸν τῶν Χριστουγέννων ᾆσμα:

Χριστὸς ἀνέστη· χαρὰ στὸν κόσμο, στὰ παλληκάρια.
Ἡ Παναγιά μας ἡ Θεοτόκος κάθουνταν στὸ σοφὰ κι παρακαλᾶ κτλ.

ἢ τὸ ἀφηγούμενον τὰ πάθη τοῦ Χριστοῦ:

Χριστούγεννα, πρωτούγεννα, πρώτη γιορτὴ τοῦ χρόνου,
πόσα Χριστὸς γεννήθηκε κι ἀνθρώπους δὲ τοὺ νοιώνουν κτλ.

Μετὰ τὸ πέρας τούτου ᾖδον δι' ἕκαστον τῆς οἰκογενείας πρόσωπον ἰδιαίτερον ᾆσμα, ἤτοι εἰς νήπια, μαθητάς, ἠρραβωνισμένους, νεονύμφους, ἀποθανόντας καὶ ἐν τέλει εἰς τὸν οἰκοδεσπότας.[77] Μετὰ τὴν λῆξιν πάντων αὐτοστάμενοι ἔλεγον: «Ἔχουμι πὸ τοὺ Χριστό μας τοὺν ἀφέντη ἕνα βαρὺ κανίσκι· ὅπους τίμι σι οὖ θιὸς τοὺ ἄλας κι τοὺ ψουμὶ τάσουρα στὴ Βίγλα καὶ τοὺ φλουρὶ στὴ δυό, ἔτσι νὰ τιμήσουν τὰ παλληκάρια μας τοὺν Χριστό μας, τοὺν ἀφέντη κι χρόνους πολλούς, καλούς. Πάντα νὰ ἔχ' οὖ ἀφέντης κι νὰ δίν' κι τώρα κι τοὺ χρόνου. Πέτε παλληκάρια, ἀμήν». Μετὰ ταῦτα ἠκολούθει τὸ φιλοδώρημα καὶ ἐν ψουμὶ χριστουγεννάτικο μεταξὺ δύο ὁμάδων.

Μετὰ τὴν ἐκ τῆς οἰκίας ἔξοδον ἵσταντο πρὸ τῆς αὐλείου θύρας καὶ ᾖδον διάφορα ἐρωτικὰ δίστιχα διὰ τὰς νεάνιδας ἢ σκωπτικὰ δ' ἄλλα, οἷον:

Σ' αὐτὰ τὰ σπίτια τὰ ψηλὰ μὲ τὰ φινὰ σανίδια,[78]
ποὺ κάθουνται οἱ ὄμορφες μὲ τὰ στενὰ τὰ φρύδια.

---

74) Ταῦτα ἦσαν ἄγνωστα παρὰ τοῖς Βουλγάροις, ὡς γνωρίζομεν ἐκ τῶν ἐν Φιλιππουπόλει παιδικῶν ἡμῶν χρόνων. Ἐπεκράτουν δὲ ἐκεῖ καὶ ἄλλα ἔθιμα οὐ πρὸ πολλῶν ἐτῶν καὶ ἀνομβρισμού[?]. Παῖδες μικροὶ ἀνὰ δύο ἢ τρεῖς μετὰ φανοῦ περιτρέχουσιν ἅμα τῇ ἑσπέρᾳ τῆς παραμονῆς τῶν Χριστουγέννων, τῆς πρωτοχρονιᾶς καὶ τῶν Θεοφανείων τὰς οἰκίας γνωστῶν καὶ ἀγνώστων, τὰ καφενεῖα, τὰ ἐργαστήρια καὶ ᾄδοντες ὀλιγόστιχόν τι ᾆσμα ἀργυρολογοῦσιν. Ἐσχάτως δέ, ἐν Φιλιππουπόλει, ἐπληθύνθησαν αἱ ἀγυρτεῖαι[?].

75) τσιαμσίρ, ἡ λ. τουρκ. = πυξός, μορουσλιάκ, ἡ λ. βουλγ. = μυρσίνη, βαράκ, ἡ λ. τουρκ. χρυσοῦν ἢ κεχρυσωμένον φύλλον.

76) τσελεμπῆς, ἡ λ. τουρκ. = εὐγενὴς κύριος, ζαρίφης, ἡ λ. τουρκ. = εὐγενής, λεπτοκαμωμένος, χαζναταρης, ἡ λ. τουρκ. ἐκ τοῦ χαζνὲ (θησαυρός) = πλούσιος.

77) Ἐν τῇ προειρημένῃ συλλογῇ τοῦ κ. Λουζουδοπούλου παράβαλε τεῦχος 18, σελ. 23–37.

78) τὰ λευκὰ σανίδια, δηλ. τὰ ἐπιχρωματισμένα. + ἤ τό: «Πόλα Χριστὸ γέννηθηκι, πόλα Χριστὸ γεννιέτι: Γεννήθηκι, βαφτίστηκι στοὺς οὐρανοὺς ἀπάνου, Πόλα θελήνα καθίσου στὴν νικηδόσαν τὶς πόρτες νὰ ξεκινήσουν τσάμαρτουλοί κι ὅλοι τὶς κολασμένοι κτλ.»

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ή Μαύρ' είσαι, μαύρη φαίνισι, μαύρη κι ή φουρισιά σου
κι μαύρα λουλούδια φύτρουσαν επ' τη πουρπατισιά σου.

ή Π' αφίντικό κι άν βγήκαμι, ς αρχοντικό θά πάμι·
θά πάμι ς τούν αφέντη μας τούν πουλυχρουνημένου.

Τά κάλαντα παρατείνονται μέχρι της προόδου της καμινάνας διά την ακολουθίαν των Χριστουγέννων ένεκα των φδομένων εν εκάστη οικία πολλών ασμάτων και ιδίως εν τη της καλής τινος του ομίλου των τραγουδιστών.

ε΄) Οι Λαζαρίτσες.[79] Ούτω εκαλούντο κοράσια [illegible] αι όποιαι ωτικευό και εορταστικώς ενδεδυμέναι και ανθοστεφείς περιήρχοντο το Σάββατον του Λαζάρου καθ' ομίλους τας οικίας συγγενών και φίλων και ήδον διάφορα άσματα ορχούμεναι. Τά εισπραττόμενα χρήματα διετίθεντο βραδύτερον πρός ευωχίαν. Τά άσματα ουδέν το κοινόν είχον πρός τον εκ νεκρών αναστάντα Λάζαρον· τά κυριώτερα αυτών ήσαν δύο, τό:

Ένας καλός παλλήκαρος, ομμορφοπαλλικάρι
στολίσκι κι άρματώθηκι κι πάει ν' αρραβουνιάση κτλ.

ένθα ακολουθεί η περιγραφή του αρματωμού του παλληκαριού, και τό:

Γραμματικός καθόνταν ς του αφέντικού τ' καμαράρι
[illegible] κάθουνταν κι ανέγνουνε-χαρτί κι καλαμάρι-κτλ.

ένθα εκ της πολλής αναγνώσεως και γραφής ζαλίζεται, χάνει τήν μελάνην επί των ενδυμάτων του και τά ρυπαίνει και εις παράκλησιν του, όπως τις των γυναικών τά καθαρίση πλύνουσα προσήλθε μόνη η καλή του, η όποια

βάνει τούσάλιου τς σάπουνα, τού δάκρυ της νερούλιμο,
κι φλόγα της καρδούλας της ήλιου νά τά στεγνώξη.[80]

ζ΄) Η εκ της χρήσεως ξένων λέξεων εν τη γλώσση η διαλέκτω τινί λαού εξαγωγή πορίσματος περί της εθνότητος του δέν είναι ορθή. Αναντιρρήτως η γλώσσα πρός τη θρησκεία είναι ισχυρόν τεκμήριον της εθνότητος, αλλ' αύτη χαρακτηρίζεται κυρίως εκ των καταληκτικών φαινομένων και εκ των φθόγγων των λέξεων, τ. ε. εκ του τονικού και του φωνητικού αυτής, πρός δέ και εκ της συντάξεως και όχι εκ του λεξιλογίου της, όπερ ενδέχεται νά περιέχη και ξένας λέξεις, πολλάς ή ολίγας, εισαχθείσας είτε διά της επικοινωνίας και των συναλλαγών είτε διά της επιμειξίας μετ' άλλων συνοίκων λαών είτε ένεκα επιστημονικής και λογοτεχνικής ανάγκης, αλλά μεταπλασθείσας φθογγικώς και μορφολογικώς. Τίς των νεωτέρων [illegible] Ευρωπαϊκών γλωσσών δέν έχει ξένας λέξεις και δή ειλημμένας εκ του θησαυρού των αρχαίων κλασσικών γλωσσών, καίπερ νεκρών, [illegible]; Μήπως αυτή η νύν Βουλγαρική (Σλαυϊκή) γλώσσα δέν βρίθει ελληνικών λέξεων, εισαχθεισών διά της επί αιώνας μετά των Ελλήνων επικοινωνίας και συνοικήσεως των Σλαυοβουλγάρων, εκ προγραφής, διά της εκκλησίας και διά των συν-

---

79) Λαζαρίτσα, υποκορ. μικρός Λάζαρος. Τό έθιμον τούτο, όπερ είναι διαδεδομένον και εν τη Ελλάδι μεταξύ των Αλβανογλώσσων και συνοδεύεται [illegible] ασμάτων αλβανογλώσσων αναφερομένων εις τόν Λάζαρον, έρθε Λάζαρε μωρέ κτλ. - υπολαμβάνεται Βουλγαρικόν και κατά τούς τελευταίους χρόνους ενεκρίθη και ενισχύθη διά του σχολείου. Όμιλοι μαθητριών, περιβεβλημένων εθνικάς στολάς και ανθοστεφών υπό την οδηγίαν των διδασκαλισσών των περιέρχονται τάς οικίας και άδουσι διάφορα εθνικά και λαϊκά άσματα και χορεύουσι. Τά λαμβανόμενα φιλοδωρήματα διατίθενται υπέρ των απόρων μαθητών διά τό Πάσχα. Τό έθιμον ετηρείτο και παρά τοις Χριστιανοίς Αθιγγάνοις (αλήταις και σκηνίταις). Κατά τήν εβδομάδα του Λαζάρου νεάνις Αθιγγανίς ενδεδυμένη ως νύμφη μετά χειριδωτού χιτώνος και ανθοστεφής περιήρχετο [illegible] τάς οικίας της πόλεως, παρά τη θύρα κατασκηνώσαν Αθίγγανοι, και χορεύει περιδινούσα διά των χειρών μανδήλιον, ενώ αι συνοδεύουσαι αυτήν δύο ή τρείς γυναίκες άδουσιν αθιγγανικά άσματα αναφερόμενα εις τόν Λάζαρον και [illegible] τό επερχόμενον Πάσχα. Η εις τάς πόλεις εμφάνισις Αθιγγανίδων Λαζαριτσών ήτο προάγγελος του προσεγγίζοντος Πάσχα. Ουδαμώς παράδοξον, άν οι Βούλγαροι παρέλαβον τό έθιμον από των Ελλήνων διά των περιφερομένων Αθιγγάνων (Κατσιβέλων).

80) Ίδ. Μιχ. Λιουδάκη, Ενθ. ανωτ. σελ. 194-195.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

στηριῶν, ὡσαύτως δὲ καὶ Τουρκικῶν διὰ τῆς μετὰ τῶν Τούρκων κατὰ τὴν μακραίωνα δουλείαν ἐπικοινωνίας. Οὐδεὶς ὅμως θὰ ἐτόλμα οὐδὲ ἐτυμολογῶν νὰ εἴπῃ ὅτι οἱ λαλοῦντες καὶ γράφοντες αὐτὴν νῦν Βούλγαροι εἶναι Ἑλληνικῆς ἢ Τουρκικῆς καταγωγῆς.

Ἡ τῶν Καρυωτῶν Ἑλληνικὴ διάλεκτος ὑπάγεται, καθὼς ἡ τῶν Ἀδριανουπολιτῶν, τῶν Στενιμαχιτῶν καὶ τῶν Φιλιππουπολιτῶν ἐν πολλοῖς εἰς τὸ βόρειον Ἑλληνικὸν γλωσσικὸν ἰδίωμα. Ταύτης κύρια χαρακτηριστικὰ εἶσαν· α΄) ἡ κώφωσις τῶν φθόγγων e (ε, αι) εἰς i καὶ o (ο, ω) εἰς u (ου), ἡ ἀποβολὴ τῶν ἀτόνων i (ι, ει, οι, υ, η, υι) καὶ u (ου) πρὸ ἢ μετ' ἐντόνου φθόγγου καὶ β΄) ἡ προφορὰ τοῦ s ὡς δασέος sch, ἡ γίνωσις τοῦ θ εἰς τ ἐν ὡρισμέναις θέσεσιν, ὁ κλειστὸς ὀδοντικὸς ἰσχυρὸς φθόγγος d (ντ ἢ ντ) ἀντὶ τοῦ δ, ὁ κλειστὸς χειλικὸς b (μπ ἢ μβ) ἀντὶ τοῦ β ἐνιαχοῦ καὶ ἄλλα τινά, ὧν τὰ δεύτερα ὁ συγγραφεὺς κρίνει ὡς παραφθορὰν κατ' ἐπίδρασιν τῆς φωνητικῆς τῶν γλώσσης τῆς Βουλγαρικῆς, καίπερ καὶ ταῦτα ἀπαντῶσιν εἰς τὸ αὐτὸ ἰδίωμα, ἀρχαιότατα καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλληνικῇ, ὡς μαρτυροῦσιν αἱ ἀρχαῖαι ἐπιγραφαί.

Τὸ κατ' ἐξοχὴν ὅμως ἰδιάζον τῆς διαλέκτου χαρακτηριστικὸν εἶναι ἡ ἐν αὐτῇ χρῆσις ἀπὸ χρόνων παραδεδομένων, δι' οὓς λόγους εἴπομεν, Τουρκικῶν καὶ Βουλγαρικῶν λέξεων, μορφολογικῶς ὅμως καὶ φθογγικῶς μετασχηματισμένων, πλειόνων τῶν πρώτων (οἷον, [interlinear: μπεκρής, ινάτι, [illegible], [illegible], [illegible], [illegible], χάτρι, [illegible], [illegible], [illegible], [illegible], [illegible]] τζελεπμής, [illegible], ζαρίζης, χαζνατάρης, τσιαμπί, βαράκι κτλ.), ἐλαχίστων δὲ τῶν δευτέρων (οἷον μοράλιμος, στάνα, σούκνα [interlinear: σούρβα,] κτλ.). Εἶναι ἀληθὲς ὅτι κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους αἱ Βουλγαρικαὶ λέξεις ἐπληθύνθησαν, ἀλλὰ τοῦτο ὠφείλετο εἰς τὴν ἀθρόαν καὶ ἀναγκαστικὴν ἀφομοίωσιν, γενομένην παρὰ πᾶσι τοῖς ἐν τῇ Βουλγαρίᾳ Ἕλλησιν. Ἡ σύγχρονος γενεὰ ἀπὸ τοῦ 1900 καὶ πρότερον [illegible] Ἑλληνικὴν γραφὴν καὶ ἀνάγνωσιν καὶ γράφουσα καὶ ἀναγινώσκουσα μόνον βουλγαριστί, διότι ἐφοίτησε καὶ [illegible] ἀναγκαστικῶς μόνον εἰς Βουλγαρικὰ σχολεῖα ἀπὸ τοῦ 1906 μέχρι τοῦ 1924, ὁπότε μετηνάστευσεν, — μετὰ τὴν κατάλυσιν τῶν Ἑλληνικῶν κοινοτήτων καταληστευθέντων κτημάτων καὶ τῶν Ἑλληνικῶν σχολείων, — καὶ οἱ μετὰ Βουλγάρων συζήσαντες καὶ συμπονήσαντες ἐπὶ ἔτη ὡς στρατιῶται μακρὰν τῶν οἰκογενειακῶν των ἑστιῶν κατὰ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους καὶ τὸν διεθνῆ εἰσήγαγον πολλὰς Βουλγαρικὰς λέξεις εἰς τὴν γλῶσσάν των.[81] Δέον δὲ νὰ μὴ λησμονῆται ὅτι ἀπὸ τοῦ 1906 καὶ ἰδίως ἀπὸ τοῦ δευτέρου Βαλκανικοῦ πολέμου (1913) ἀπηγορεύετο [illegible] χάριν εἰρηνικῆς συμβιώσεως μετὰ τῶν Βουλγάρων καὶ ἡ δημοσίᾳ χρῆσις τῆς Ἑλληνικῆς, καταδιωκομένης αὐστηρῶς καὶ ἀθιγγανικῆς μάλιστα ~~[illegible]~~ ἀποκληθείσης!! (Tschiganski ezik).[82] Ἐκ τούτου ἐκράτησε καὶ ἡ δυσχέρεια τῆς τῶν Καρυωτῶν συνεννοήσεως μετὰ τῶν ἄλλων ὁμογενῶν των ἐν Ἑλλάδι, εἰ καὶ αὕτη δὲν θὰ ἦτο μεγαλυτέρα τῆς τῶν Ποντίων, τῶν Κρητικῶν, τῶν Καππαδοκῶν, τῶν Κυπρίων καὶ ἄλλων, ἐχόντων καὶ αὐτῶν τὰς διαλέκτους των μετὰ τῶν πολλῶν ξενισμῶν των.

---

81) Οὕτω πως αἱ [illegible] λέξεις ὅσον Βουλγαρικαὶ μεταχειρίσθησαν φθογγικῶς καὶ μορφολογικῶς, οἷον: μινίστρος (ὑπουργός), γενεράλης (στρατηγός), πολκόβνικος (συνταγματάρχης), τσάρης (βασιλεύς), κνιάζος (ἡγεμών), ὀφφιτσέρος (ἀξιωματικός), κμέτος (δήμαρχος), τσινόβνικος (ὑπάλληλος), πισάρης (γραμματεύς), [illegible] ([illegible]), στραζιάρος ([illegible]), [illegible] (ἀστυνομία), [illegible] μελνίτσα ([illegible]), πρεφέκτος (νομάρχης), ὀπσχίνα (δημαρχεῖον), ~~[illegible]~~ τζαβγένιε (δήλωσις), σβιντέτελστβο (πιστοποιητικόν), πονάρα ([illegible]), ρασίλνικος (δημόσιος [illegible]), ἰνσπέκτορας (ἐπιθεωρητής) κτλ.

82) Ὁ ἀνωτέρω χαρακτηρισμὸς καὶ ἡ μαρτυρία αὐτοῦ ἀληθὴς εἶναι. Κατ' Αὔγουστον τοῦ 1908 διετρίβον ἐν τοῖς παρὰ τῇ Φιλιππουπόλει λουτροῖς τοῦ Κισάρ. Ἐπίνομεν πολλάκις εἰς τὸ ἐπὶ τῆς πλατείας καφενεῖον. Ἡμέραν τινὰ παρεκάθισα πλησίον τοῦ ὁμογενοῦς Δημητρίου Μάρδα [illegible], ὅστις [illegible] μετὰ τοῦ γνωστοῦ μοι [illegible] Ἀρμενίου Κηρικορία καὶ τοῦ ἐν ἀποστρατείᾳ τότε διατελοῦντος ἀντιστρατήγου Νικ. Ἰβανώφ, τέως διοικητοῦ τοῦ ἐν Φιλ(ιππουπόλει) σώματος στρατοῦ καὶ εἶτα κατὰ τὸν δεύτερον Βαλκανικὸν πόλεμον διευθύνοντος τὰς ἐπιχειρήσεις τῶν ἐν Μακεδονίᾳ Βουλγαρικῶν στρατευμάτων ἐναντίον ἡμῶν. Ὁ Μάρδας μὴ ἐννοούμενος [illegible]. Ὁ στρατηγός, ὅστις κατεῖχε τὴν Ἑλληνικήν, (ἡ σύζυγος αὐτοῦ εἶχε μητρικὴν γλῶσσαν τὴν Ἑλληνικὴν ὡς θυγάτηρ τοῦ [illegible] Γεωργίου Σταυρίδου καὶ τῆς Ρωξάνδρας [illegible] καὶ τρόφιμος τῶν Ζαριφείων διδασκαλείων) [illegible] εἶπεν εἰς τὸν Μάρδαν ἐν θυμῷ: Ἐ μωρὲ Δημήτρη, δὲν σοὶ εἶπα τόσαις νὰ παύσῃς νὰ λαλῇς αὐτὴν τὴν Ἀθιγγανικὴν γλῶσσαν; — [illegible] ὁ Ἰβανὼφ ἦτο εἷς τῶν μᾶλλον μεμορφωμένων ἀξιωματικῶν τοῦ Βουλγαρικοῦ στρατοῦ. [illegible] ὁσάκις ἀναγινώσκω λογοτεχνήματα τῶν δημοτικιστῶν καὶ μαλλιαρῶν ἐνθυμοῦμαι τὸν χαρακτηρισμὸν τοῦτον τῆς γλώσσης τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Εὐαγγελίου καὶ διερωτῶμαι, μήπως ὁ Βούλγαρος στρατηγὸς δὲν εἶχεν ὅλως ἄδικον!!

Κατά ταύτα ἡ τῶν Καρυωτῶν διάλεκτος εἶναι τοσοῦτον ἑλληνική, ὅσον καί ἡ τῶν Ἀδριανουπολιτῶν καί τῶν λοιπῶν ἀνατολικῶν Θρᾳκῶν[83] καί ἡ τῶν ὑπερποντίων Ἑλλήνων τῶν διαζησάντων ἐπί αἰῶνας μακράν τῆς κυρίως Ἑλλάδος μεταξύ ἀλλοφύλων καί ἀλλογλώσσων, ἐξ οὗ ἐξηγεῖται καί ἡ ἐπί Τουρκοκρατίας κατά τόν Jireček τριγλωσσία τῶν Μοναστηριωτῶν καί ἡ κατά τόν συγγραφέα μέχρις ἐσχάτων τῶν Βογιαλικιωτῶν, οἵτινες οἰκοῦντες παρά τοῖς Τουρκικοῖς μεθορίοις καί ἐπικοινωνοῦντες καί συναλλασσόμενοι μετά τῶν περιοίκων καί ὁμόρων Τούρκων ἐμάνθανον πρός τῇ Βουλγαρικῇ καί τήν γλῶσσαν αὐτῶν. Σημειωτέον δέ ὅτι ἡ ἐπί Τουρκοκρατίας ~~αὕτη~~ τριγλωσσία αὕτη ἦτο κοινόν κτῆμα καί τῶν Ἑλλήνων Φιλιππουπολιτῶν, τῶν Στενημαχιτῶν, τῶν Κουκλενιωτῶν, τῶν συναλλασσομένων μετά τε τῶν περιοίκων καί συνοίκων Βουλγάρων καί Τούρκων, τῶν ὁποίων ἄλλωστε ἡ γλῶσσα ἦτο ἡ κυριαρχοῦσα ἡ ἐπίσημος καί ἀγοραία. Ἀλλά καί παρά πολλοῖς ἄλλοις Ἕλλησιν ἡ τριγλωσσία ἦτο συνήθης ἐν τῇ μεγάλῃ τότε Ὀθωμανικῇ αὐτοκρατορίᾳ, ἐν οἷς τόποις οὗτοι πρός τοῖς Τούρκοις συνῴκουν καί μετ' ἄλλων ἀλλοφύλων.

§ 13. Ἔλθωμεν νῦν καί εἰς τό κεφάλαιον τό περί τῆς Βουλγαρικῆς καταγωγῆς τῶν Καρυωτῶν τεκμηρίων τοῦ συγγραφέως, τήν βουλγαρωνυμίαν καί βουλγαροκωνυμίαν τινῶν ἐξ αὐτῶν. Ἡ ἐκ τούτων κρίσις περί τῆς ἐθνότητός τινος εἶναι ἐπισφαλεστάτη ἄνευ ἄλλων ἀποδεικτικῶν καί δή ἐν ταῖς νῦν Βουλγαρικαῖς χώραις, ἐν αἷς Βούλγαροι καί Ἕλληνες συνέζησαν ἐπί αἰῶνας καί ὡς ὁμόδοξοι καί ἐκ τούτου καί ὡς ὁμογενεῖς, ὡς ὁμόρροφοι, συνεδέθησαν οὐ μόνον συγγενικῶς διά τῶν ὑπό τῆς ἐκκλησίας εὐλογουμένων ἐπιγαμιῶν, ἐξ ὧν προῆλθε κυρίως ὁ ἐξελληνισμός τῶν μέν ἤ ὁ ἐκβουλγαρισμός τῶν δέ, ἀλλά καί πνευματικῶς διά τῆς κουμπαριᾶς πρός παγίωσιν τῶν πρός ἀλλήλους φιλικῶν καί συναλλακτικῶν σχέσεων. Ὅθεν ἐνδέχεται οἱ διακρινόμενοι ὡς Βούλγαροι ~~[illegible]~~ βουλγαρώνυμοι Ἕλληνες νά εἶναι γνησιώτατοι Ἕλληνες, ὡς καί τοὐναντίον οἱ ὡς Ἕλληνες ἐμφανιζόμενοι ἑλληνώνυμοι Βούλγαροι νά εἶναι Βούλγαροι. Τοῦτο λίαν εὐεξήγητον, ἀλλ' ἀκατανόητον εἰς τόν ἱστοριοδίφην συγγραφέα, ὁ καί οὗτος μνημονεύει μετά σαρκασμοῦ τινος δύο ἀδελφούς Καρυωτῶν, ὧν ὁ μέν ~~[illegible]~~ βουλγαρώνυμος Πέγιος μετανάστευσεν ὡς γνήσιος Ἕλλην εἰς τήν Ἑλλάδα, ὁ δέ ~~[illegible]~~ ἑλληνώνυμος Σωκράτης παρέμεινεν ὡς Βούλγαρος ἐν Βουλγαρίᾳ!

Ἀρχαιόθεν παρά τε τοῖς Ἕλλησι καί τοῖς ὕστερον ἐκχριστιανισθεῖσιν ὑπ' αὐτῶν Βουλγάροις ἐπεκράτησεν ἔθος ὁ μέν πρωτότοκος παῖς πρός διαιώνισιν τῆς οἰκογενείας διά τῶν αὐτῶν ὀνομάτων νά λαμβάνῃ ἀείποτε τό ὄνομα τοῦ πρός πατρός πάππου, ἡ δέ πρωτότοκος θυγάτηρ τό τῆς πρός μητρός μάμμης, τά δέ ὑστερότοκα τέκνα νά λαμβάνωσιν ὀνόματα συνήθως διαφόρων ἀπέστω συγγενῶν ἤ καί ἐξαγαπημένων αὐτῶν ὀνόματα τιθέμενα αὐτοῖς ὑπό τῶν ἀναδόχων ἄνευ προσυνεννοήσεως μετά τῶν γονέων. Ἐκ τούτου συνέβαινέ τινες τῶν ὀνοματοθετούντων ἀναδόχων νά δίδωσιν εἰς τούς ἀναδεκτούς των οἱ μέν Ἕλληνες εἰς Βουλγάρους ἱστορικά ἑλληνικά ὀνόματα, μή ἀπαντῶντα εἰς τό κοινόν χριστιανικόν ὀνοματολόγιον, ~~[illegible]~~

83) Ἡ τῶν Καρυωτῶν διάλεκτος ἦτο σχεδόν παραπλησία τῇ τῶν Ἀδριανουπολιτῶν, κατά τε τό φωνητικόν καί τό λεξικόν αὐτῆς, πλήν καί τήν παρ' ἀλλοφύλοις αὐτοῦ μόνον ἐν τῇ Θρᾴκῃ ἐν χρήσει οὖσαν ὑποκοριστικήν κατάληξιν -ούδι (μαθητούδι, ..., βασιλούδι, ...; ποντικούδι, πουλλούδι, ..., παιδούδι, ...). Δέν εἶχεν ὅμως καί πολλάς Τουρκικάς λέξεις, ὡς ἡ τῶν Ἀδριανουπολιτῶν. Διέφερε δέ τῆς τῶν ἀνατολικῶν Θρᾳκῶν, ἥτις ὑπήγετο μᾶλλον εἰς τό νότιον Ἑλληνικόν γλωσσικόν ἰδίωμα, ὡς ἡ τῶν Σαραντακκλησιωτῶν, τῶν Σηλυβριανῶν, Κεσσανιτῶν καί ἄλλων.

84) Ἐν αὐτογράφῳ ἱστορικῆς ἐπιγραφῆς ἐπί πλακός κειμένης κάτωθεν τῆς ἁγίας τραπέζης τοῦ ἱεροῦ ἐν Κάβαλῃ ναοῦ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου ὑποβληθείσης πρός ἀνάγνωσιν εἰς τόν διευθυντήν τῆς ἐθνικῆς βιβλιοθήκης Φιλιππουπόλεως Δ. Τσόντσεφ μεταξύ τῶν ὀνομάτων τῶν φιλοθρήσκων Ἑλλήνων κτιτόρων ἀνέγνωμεν καί τινα Βουλγαρικά ἐξελληνισμένα ἐπώνυμα.

85) Ἴδε, Μυρτ. Ἀποστολίδου, περί τῆς παρά Θρᾳξίν Ἕλλησι βουλγαρωνυμίας καί τῆς παρά Θρᾳκοβουλγάροις ἑλληνωνυμίας, ἐν τῷ Θρᾳκικῷ Ἀρχείῳ τόμ. Γ΄ ἔτ. 1937-38, Τά ἀρχεῖα τοῦ ἐν Φιλιππουπόλει ναοῦ τῶν Ἀρχαγγέλων, σελ. 172 καί ἑξῆς §§ 11 καί 12 καί ἐν τοῖς Θρᾳκικοῖς, τόμ. Β΄ ἔτ. 1929, Δύο ἔγγραφα ἐκ Φιλιππουπόλεως, σελ. 343 καί ἑξῆς.

οἱ δὲ Βούλγαροι ὡς Ἕλληνας Βουλγαρικὰ ὀνόματα προσφιλῆ καὶ συνήθη παρ' αὐτοῖς ἢ καὶ μεταφράσματα ἄλλων ὑπὸ Βουλγαρικὸν τύπον ἐπὶ τὸ δυσνοητικώτερον. Συνηθέστερον δὲ τοῦτο ἐγίνετο παρὰ ταῖς Ἑλληνικαῖς οἰκογενείαις εἰσήγετο Βούλγαρος γαμβρός, ἐξελληνισμένος ἢ μή. Ἑπομένως καὶ παρὰ τοῖς Καρυώταις, παρ' οἷς τὴν ἐπιγαμίαν καὶ τὰς φιλικὰς καὶ συναλλακτικὰς σχέσεις τῶν Βουλγάρων συνοικισάντων καθ' ἑκάστους ἐπὶ Τουρκοκρατίας καὶ πρώϊμως ἕνεκα τοῦ επιβάλλοντος ἐξελληνισθέντων δὲν δυνάμεθα ν' ἀρνηθῶμεν, εἰσήχθησαν Βουλγαρικὰ ὀνόματα, καταστάντα κληρονομικὰ οἰκογενειακά, ὅπως ἀλλαχοῦ παρὰ Βουλγάροις Ἑλληνικά, μεταπλασθέντα εἰ εἰκὸς μορφολογικῶς καὶ φωνητικῶς κατὰ τοὺς γλωσσικοὺς νόμους ἑκατέρων.

Καθὼς λοιπὸν σήμερον οὐδεὶς μηδὲ τοῦ συγγραφέως ἐξαιρουμένου αμφισβητεῖ ἕνεκα τῶν προειρημένων τὴν ἐθνικὴν γνησιότητα τῶν ἑλληνωνύμων Βουλγάρων Κίμων (Γεώργιεφ, πρωθυπουργοῦ), Στράτη (Γκέσωφ, πρωθυπουργοῦ), Ὀδυσσεὺς (Συμεὼν μητροπολίτου Πρεσλάβας), Πελοπίδης (διευθυντοῦ βιβλιοθήκης Φιλιππουπόλεως), Καλλιστράτ (καθηγητοῦ), Μιλτιάδη (Βαλούζιεφ καθηγητοῦ), Περικλῆ (Βαλτζῆεφ ἰατροῦ), Λεωνίδα, Ἀριστείδη, Νεμεσίων, Χαριλάε, Ξενοφῶν καὶ λοιπῶν (πολιτευομένων, δημοσίων λειτουργῶν, διανοουμένων, ἐπιστημόνων, ἐμπόρων καὶ ἐπιτηδευματιῶν), ὧν τὰ ὀνόματα καθ' ἑκάστην παρελαύνουσιν ἀπὸ τῶν στηλῶν τῶν Βουλγαρικῶν ἐφημερίδων, οὕτω δέον νὰ μὴ γίνηται λόγος καὶ περὶ τῶν βουλγαρωνύμων τῶν Καρυωτῶν – Πέγιου, Στόγιου, Γιάνου, Βούλκου, Στοΐλου, Μίνκου καὶ εἴ τινος ἄλλου[84] δέον τὰ πράγματα νὰ κρίνωνται ἀπροκαταλήπτως διὰ τῶν αὐτῶν μέτρων καὶ σταθμῶν ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἱστορικῆς ἐξελίξεως τῶν ἐν τῇ Βαλκανικῇ χερσονήσῳ χριστιανικῶν λαῶν.[25]

ζ/4) Ὡσαύτως ἡ χρῆσις Βουλγαρικοῦ τινος ᾄσματος καὶ ἐπῳδῶν τινων παρ' ἐνίοις τῶν Καρυωτῶν, ὅλως ακατανοήτων αὐτοῖς ὡς ἑλληνοφώνοις μόνον μαρτυρεῖ τὸ ἐπισπασθὲν αὐτῶν ἄλλοθεν ἕνεκα τῆς μελῳδίας των. Πόσοι σήμερον δὲν ᾄδουσιν ᾄσματα, ἐπῳδοὺς καὶ μονῳδίας ἐκ μελοδραμάτων εἰς ξένας γλώσσας, τὰς ὁποίας τελείως ἀγνοοῦσιν, ἐξέμαθον δὲ ταῦτα ἀκούσαντες, διότι ἡ μελῳδία των ἤρεσεν εἰς αὐτούς; Ἐγὼ αὐτὸς ἤκουσα κατὰ τοὺς μαθητικούς μου χρόνους Βουλγάρους ἀξιωματικοὺς – οὐδὲ γρῦ Ἑλληνικὸν ἐπισταμένους – ᾄδοντας Ἑλληνικὰ ᾄσματα, ἅτινα ἐξέμαθον ἀκούοντες αὐτὰ ὑφ' Ἑλλήνων ᾀδόμενα ἐν αἷς πόλεσιν ὑπηρέτουν. Τοιαῦτα δὲ ἦσαν τὰ δημοφιλέστατα κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους καὶ μελῳδικὰ ᾄσματα: «Εἶν' ἀπ' ἕναν ἀνθισμένη ἀμυγδαλιὰ μὲ τὰ χεράκια της», «Τώρα βγαίνει τὸ φεγγάρι ψηλὰ 's τὸν οὐρανόν», «Μὲ ρόδα, μὲ τριαντάφυλλα ~~[illegible]~~ στρῶσε μοι Χάρου μνήματ» καὶ εἴ τι ἄλλο. Τὴν ἄγνοιαν δὲ τῆς Ἑλληνικῆς ἐδήλου ἡ κακόηχος προφορὰ τῶν ᾀδόντων αὐτά, προφερόντων τοὺς ἑλληνικοὺς φθόγγους θ, γ καὶ δ βουλγαριστὶ ὡς τ, g καὶ d. Ἐκ τούτου λοιπὸν δέον νὰ εἰκασθῇ ὅτι οἱ ᾄδοντες αὐτὰ Βούλγαροι ἦσαν Ἑλληνικῆς καταγωγῆς;

Ἀλλὰ καὶ τὰ παρατιθέμενα ὑπὸ τοῦ συγγραφέως οὔτε βίον αἰώνων ἔχουσιν, ὥστε νὰ ὑποτεθῇ ὅτι προήρχοντο ἐκ τῶν Βουλγάρων προγόνων τῶν Καρυωτῶν, πρὶν ἐξελληνισθέντων οὔτε ἦτο δυνατὸν τῶν Βουλγάρων Καρυωτῶν ἐξελληνιζομένων σὺν τῷ χρόνῳ καὶ λαλούντων βαθμηδὸν καὶ τὴν Ἑλληνικὴν ᾀδόμενα ταῦτα ἐπὶ γενεὰς νὰ παραμένωσιν ὅλως ἀνεπηρέαστα τῆς καινῆς των γλώσσης, νὰ μὴ προσλάβωσι δηλαδὴ Ἑλληνικὰς λέξεις καὶ φράσεις καὶ νὰ μὴ μεταπλασθῶσιν ἐν μέρει μορφολογικῶς. Δημώδη ᾄσματα ᾀδόμενα μέχρις ἐσχάτων ἐν τῇ κάτω Ἰταλίᾳ ἐμαρτύρουν πράγματι τὴν ἐξ Ἑλλήνων καταγωγὴν τῶν ᾀδόντων αὐτὰ ἐξιταλισμένων, ὡς καὶ ἕτερα ᾀδόμενα νῦν ἐν Ἑλλάδι μαρτυροῦσι τὴν ἐξ Ἀλβανῶν καταγωγὴν τῶν ᾀδόντων αὐτὰ ἐξελληνισμένων, ἀλλ' οὔτε τὰ πρῶτα εἶναι Ἑλληνικὰ οὔτε τὰ δεύτερα Ἀλβανικά· εἶναι Ἑλληνοϊταλικὰ καὶ Ἀλβανοελληνικά, κράματα δηλαδὴ τῶν ἀντιμαχομένων γλωσσῶν, συνκ-

~~Λοιπὸν ὅτι~~ γνωστὸς εἶναι μέχρι τῆς ἐπικρατήσεως τῆς ἑτέρας τῶν γλωσσῶν. Οὕτω Βουλγαροελληνικὰ θὰ ἔδει νά εἶναι καὶ τῶν Καρυωτῶν ταῦτα τὰ ᾄσματα καὶ οὐχὶ καθαρὰ Βουλγαρικά, ἂν οἱ Καρυῶται ἦσαν ἀρχῆθεν Βούλγαροι καὶ ἐξελληνίσθησαν σὺν τῷ χρόνῳ. Ἀναμφιβόλως ταῦτα εἰσήχθησαν κατὰ τὸ μεσόχρονον 1906–1925, ἀπὸ τῆς καταλύσεως δηλ. τῶν ἑλληνικῶν κοινοτήτων μέχρι τῆς μεταναστεύσεως τῶν Καρυωτῶν, ὑπὸ τὴν ἰσχυρὰν ἐπίδρασιν τοῦ Βουλγαρικοῦ ἐθνικοῦ σχολείου, τοῦ στρατῶνος καὶ τοῦ περιβάλλοντος, ὅπερ ὁ συγγραφεὺς οὐδαμῶς λαμβάνει ὑπ' ὄψιν.

Τὰ δημώδη τῶν Καρυωτῶν ᾄσματα, (προγονική κληρονομία) ἦσαν πολλά, τῶν ὁποίων 111 εἶναι καταγεγραμμένα καὶ ἐκδεδομένα τῷ 1903 ἤδη ὑπὸ τοῦ φιλοτίμου διδασκάλου Μιχ. Λουλουδοπούλου ἐν τῇ προμνημονευθείσῃ Συλλογῇ μετὰ 67 ἐρωτικῶν διστίχων.[86] Ἤδοντο δὲ ταῦτα κατὰ τὴν παραμονὴν τῶν Χριστουγέννων (κάλαντα), εἰς συμπόσια καὶ εὐωχίας (συμποσιακά), εἰς τοὺς χορούς (χορωτικά) καὶ κατὰ τὰς σεδένκας ἐν ὑπαίθρῳ καὶ τὰς μεγάλας τὸν χειμῶνα παρὰ τῇ ἑστίᾳ (διάφορα). Πάντα ἦσαν κοινὰ παρὰ πᾶσι τοῖς Καρυώταις μετά τινων ἐννοιῶν παραλλαγῶν, δὲν διέφερον ~~δὲ~~ πολλὰ πολὺ τῶν ὑπὸ τῶν ἄλλων Θρᾳκοελλήνων ᾀδομένων, τινὰ δὲ ἦσαν καὶ πανελλήνια. Οὕτω τὰ κάλαντα ἦσαν παραλλαγαὶ τῶν ἀλλαχοῦ τῆς Θρᾴκης ᾀδομένων· τοπικὰ δὲ χροιᾶς φαίνονταί μοι τὰ ἐν τῇ Συλλογῇ ὑπὸ τοὺς ἀριθμοὺς 25, 28, 29, 31, 32, 33, ~~35~~, 38, 40, 43, 47, 48, 49, 53, 57, 59, 72, 79, 83, 88, ~~94, 99~~, 93, 94, 97, 105, 106, πιθανῶς δὲ καί τινα ἄλλα· Θρᾳκικὰ μετὰ παραλλαγῶν τὰ ὑπὸ τοὺς ἀριθμούς: 26, 27, 39, 41, 45, 52, 54, 60, 61, 63, 70, 72, 73, 79, 80, 98, 100, 110, 111· καὶ πανελλήνια τὰ ὑπὸ τοὺς ἀριθμούς: 21, 22, 30, 34, 36, 37, 44, 46, 50, 55, 56, 58, 64, 71, 81, 82, 85, 87, 91, 96, 97.

Στερεοελλαδικά τινα ὡς τό: ἡ κλέφτικη ζωή (30):

> Ἀρρώστησε, ζαρρώστησε σ' τὴ ῥεματιὰ ὁ καπετάνιος κτλ.
> – Φευγᾶτ' παιδιὰ νὰ φύγουμε, πᾶμε σ' τὴν Ἀλαμάνα,
> ὅπου 'ναι κ' ἄλλοι ἀρχηγοί, εἶναι κι ὁ Κατσαντώνης.

καί: ὁ Κίτσος καὶ ἡ μάννα του (71):

> Τοῦ Κίτσου ἡ μάννα κάθονταν ἀντίκρυ σ' τὸ ποτάμι
> μὲ τὸ ποτάμι μάλωνε καὶ τὸ πετροβολοῦσε κτλ.

Ὡσαύτως Ἠπειρωτικά τινα ὡς τό: ἡ ὀλιγόπιστος Χριστιανή (34):

> Ὅ λοι ~~τὰ~~ κάστρα ἀγάπησαν, ὅλοι μὲ σ' τὰ χωριά,
> ἀγάπησ' κι ὁ Μιχμήτ-ἀγᾶς μέσα σ' τὰ Γιάννινα κτλ.

καὶ ὁ Τσάμβοϊδας (87):

> Τὸ παναγύρ' ἦταν πολὺ κι ὁ τόπος ἦταν λίγος.
> Σαράντα δίπλες ὁ χορός, ἑξῆντα δυὸ τραπέζια.
> Κι ὅσ' ἤρχονταν σεμπέτησαν κι ὅλ' τὸ θιὸ δυάζαν
> ὁ Τζάμβοϊδας νὰ μὴν ἔρθῃ, χαλάσ' τὸ παναγύρι κτλ.[87]

δηλοῦσιν ὅτι μετηνέχθησαν ταῦτα ὑπὸ μετοίκων ἐκ Στερεᾶς Ἑλλάδος καὶ Θεσσαλίας καὶ ἐξ Ἠπείρου (Ἀρβανιτάδων).

---

86) Ἰδ.: Μιχ. Λουλουδοπούλου, ἔνθα ἀνωτ. σελ. 23–114.

87) Τσάμβοϊδας = ὁ Τσάμης (Ἀλβανὸς) βοεβόδας (ὁπλαρχηγός). – Σαράντα δίπλες ὁ χορός = ἔκαμνε 40 στροφάς, ἦτο δηλ. ἐν τῇ ἀκμῇ του. – σεμπετιῶ, ἡ λ. τουρκικὴ ἐκ τοῦ σεμπέπ (αἴτιος, παραίτησις) = δέομαι, ἱκετεύω, παρακαλῶ.

88) Πιθανῶς ἡ λ. Κουτσοβλαχική, ~~ἢ~~ ἡ ἀρ. καρινα νλιβιρ = διακοπῶ, ἐλέγχω, ἐπισκοπῶ.

89) Βλαχοποιμένες – Καρακατσάνοι, σκηνῖται, ἤρχοντο ἐκ Μακεδονίας καὶ βραδύτερον κατὰ τὸ θέρος εἰς τοὺς βοσκοτόπους τῶν Καρυωτῶν χάριν τῶν ποιμνίων των.

90) Νιονακμάς. ἡ λ. τουρκικὴ = φιλοξενία, τέλος φιλοξενούμενος.

91) Ἐν τοῖς παρατιθεμένοις ἐν τῇ παραγράφῳ ταύτῃ ᾄσμασιν, ὡς εἰκὸς ἄλλοις, διατηρῶ τὸ τοπικὸν γλωσσικὸν ἰδίωμα των.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Εὐριπίδης, Κίμων, Σόλων κτλ.) οἱ δὲ Βούλγαροι εἰς Ἕλληνας Βουλγαρικὰ ὀνόματα προσφιλῆ καὶ συνήθη ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ παρ' αὐτοῖς ἢ καὶ φερώνυμα ἁγίων ὑπὸ Βουλγαρικὸν τύπον ἔτι τὸ συχνότερον (~~[illegible]~~,
~~[illegible]~~).

Ὡσαύτως τὸ ὑπὸ τοῦ Καβακλιώτου συμμαθητοῦ μου ἐν τῷ Ζαριφείῳ τῆς Φιλιππουπόλεως (1883-1887) διδασκάλου Χρήστου Νικολάου Παπάζογλου ᾀδόμενον, οὗ τὸ μέλος παραμένει μέχρι τοῦ νῦν ἀνεξίτηλον ἐν τῇ μνήμῃ μου:

Τσομπάνος εκαθόντανε για μωρέ γιά
επάνω σ τὸ μανδρί του κτλ.

ὅπερ ᾖδε κουτσοβλαχικὴν ἐπῳδὸν ἀκατανόητον τοῖς πᾶσι, συνοδευομένην ὑπὸ ποιμενικῶν συριγμάτων, βελασμάτων, κωδωνοκρουσιῶν καί τό: ἡ ἄπιστος σύζυγος (64):

Η Παναγιώτης έλεγε....
Μαριώ μ' θά πάγω σ τά χωριά, θά πάω σ τά κλεφτοχώρια,
νά κάμω κλέφτ' τά χωριά, κλέφτ'[88] τά Βλαχοχώρια κτλ.

Πιθανῶς μετεδόθησαν εἰς Καβακλῆ ὑπὸ συνοικισθέντων αὐτόθι ἑλληνιζόντων Βλαχοποιμένων ἐκ Πίνδου, Καρακατσανέων, ἐπὶ Τουρκοκρατίας, οἵτινες εἶναι ἴσως οἱ ὑπὸ τοῦ συγγραφέως μνημονευόμενοι Βούλγαροι ἐκ Μακεδονίας.[89]

Τὰ δὲ ἀναφερόμενα εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821, τὸ [illegible] (36):

Νά 'μουν πουλλί νά πέταγα καί σ τόν Μοριά νά πάγω
νά πάω νά διῶ τόν Κανάρη μας,[90] πῶς πολεμοῦν καράβια
κι' ἕνα καράβι Ψαριανό μέ τά χρυσά του κάστρα κτλ.

καί ἡ ἀπώλεια τοῦ καραβιοῦ (37):

Ἕνα μικρό καράβι κιλώνει τά πανιά,
ἀνοίγει τήν παντιέρα καί πολεμά σκληρά.
Ζητᾷ τόν ἅγιο Τάφο καί τήν ἁγιά Σοφιά
κι' ἀκόμα θά ζητήσῃ τόν Πατριάρχη μας,
ὅπου τόν ἐκρέμασαν γιά τό ἰνάτι τους κτλ.[91]

δηλοῦσιν ὅτι μετηνέχθησαν ὑπὸ προσφύγων ἐκ τῶν ἐπαναστατησάντων ἑλληνικῶν μερῶν.

§ 15) Οἱ χοροὶ τῶν Καρυωτῶν ~~ἦσαν~~ δὲν ἦσαν Βουλγαρικοί ἀλλ' ἑλληνικοί ὡς καί παρά τοῖς ἄλλοις Θρᾳκοέλλησιν, πολλοί καί διάφοροι.++ Ἐχορεύετο δὲ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη καί ὁ δημοφιλής τοῖς Βουλγάροις χορός ἡ ρατσινίτσα, καλούμενος ὅμως Βουλγαρικός.+++ Οἱ κυριώτεροι αὐτῶν ἦσαν α.) ὁ ἑλληνικός-συρτός ἢ καθαρινός (Ἐντιρνέ χοροσσού - Ἀδριανουπολιτικός), β.) ἡ Μηλιά, τριῶν εἰδῶν ἀναλόγως τῶν βημάτων ἐμπρὸς καί ὄπισω, γ.) ὁ τῶν ἀνθέων (τσιτσέκ χοροσσού), δ.) ὁ συρματιστός (καρσιλαμάς), ὅστις ἐχορεύετο καί κατὰ τὴν στέψιν τῶν γάμων ὑπὸ τοῦ σημαιοφόρου, ε.) ὁ καλαματιανός, ς.) ὁ τρελλοχορός, παραπλήσιος σχεδὸν τοῦ Κρητικοῦ Πεντοζάλη. Ἐτελοῦντο δὲ κατὰ πᾶσαν Κυριακὴν καί ἄλλην ἑορτήν, ἔν τινι πλατείᾳ τοῦ χωρίου ἢ ἔξωθι αὐτοῦ. Ἕκαστον ὅμως χωρίον εἶχε καί τὸν ἰδιαίτερόν του ἐπίσημον χορὸν καθ' ὡρισμένην τοῦ ἔτους ἑορτήν, ὅστις συνεκέντρου προσερχόμενοι καί οἱ τῶν πέριξ ἑλληνικῶν χωρίων, περιβεβλημένοι τὰς ποικίλας καί γραφικάς των στολάς. Ἡ ἡμέρα ἐκείνη ἦτο πανηγυρική διά τό χωρίον. (Συνωδεύοντο δὲ ἢ ὑπὸ χορευτικῶν ᾀσμάτων ἢ ὑπὸ μουσικῶν ὀργάνων τῆς γκάιντας (φλογέρα-αὐλοῦ), τῆς [illegible] (ἀσκαύλου), κλαρίνου (κερατίου) καί βιολιῶν.) Ὡς δὲ ἐν τοῦ χοροῦ, οὕτω καί κατὰ τὸν ἐνδυματισμόν των καί τὰς πρὸς ἀλλήλους συναλλαγὰς καί τοὺς γάμους ἐπεμέλοντο ἅπαντες ἄνδρες τε καί γυναῖκες τῆς ἑλληνικῆς των καταγωγῆς παραδόσεις ἐγκαυχώμενοι, καλλωπιζόμενοι καί ἐνδυόμενοι τὰ καλά των, τ. ἐ. τὴν ἑορτάσιμον στολήν των ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς περιοίκους των Βουλγάρους. Διεκρίνοντο δὲ διά τε τὸ εὐθυτενές τοῦ σώματος (κορμοστασιά) καί τὸ ὑπερήφανον καί μεγαλοπρεπές τοῦ βαδίσματος.

συνείδησιν της Ελληνικής των εθνότητος και προσπαθούν να διακρίνωνται των Βουλγάρων.

Οι από του 1896 επιζώντες Αθηναίοι και παρεπιδημούντες τότε εν Αθήναις πολλαχόθεν Έλληνες θα ενθυμώνται ακόμη [illegible] ομίλους περιέργως και παχέως αλλ' ευρύστατα ημφιεσμένων ανδρών, περιφερομένους εν μέση ημέρα υπό τας καυστικάς του ηλίου ακτίνας αρχομένου του Μαΐου ανά τας οδούς και τους αρχαιολογικούς του κλεινού άστεως τόπους. Ο βαρύς αυτών εκ παχείας εριάς (αμπά) αμφιεσμός μετ' εσωτερικών [illegible] και τα υψηλά [illegible] εκ μαύρης δασυμάλλου προβειάς πηλήκια [illegible] ανθρώπων και τα πλατέα ερυθρά ζωνάρια εδήλουν ανθρώπους κατερχομένους ουχί εκ του μεσημβρινού και ήπιου της Ελλάδος κλίματος ή [illegible] χειμερινών χωρών. Πάντες μετά περιεργείας [illegible] καθ' οδόν και [illegible] ου μόνον τον παράδοξον και άγνωστον αμφιεσμόν των εν τη Ελλάδι, αλλά και τας αρρενωπάς και ωραίας φυσιογνωμίας των, διότι ήσαν [illegible] - ένας κι ένας -, υψηλοί, εύσωμοι, ευρύστερνοι, μελάγχροοι, μελανόθριχες μετά προσώπων [illegible] και κανονικών χαρακτηριστικών. Πολλοί ηρώτων με, αν ήσαν Έλληνες. Ναι, ήσαν οι Θρακοέλληνες Καρυώται, οίτινες περί τους τριάκοντα κατήλθον υπό την οδηγίαν του βουλευτού των Χριστιανών Νικολαΐδου Πασχάλογλου, συμπατριώτου μου εκ του [illegible], προς επίσκεψιν της μητρός των Ελλάδος επ' ευκαιρία των πρώτων Ολυμπιακών αγώνων· αλλά καθυστερήσαντες ένεκα [illegible] του εις ο επέβησαν ατμοπλοίου εν τω λιμένι Πύργου κατέφθασαν εις Πειραιά την επομένην της λήξεως των αγώνων.92)

Αλλά και αυταί των Καρυωτών αι δεισιδαιμονίαι, πρόληψεις και ήθη ήσαν πανθρακικαί, ουκ ολίγαι δε αυτών και πανελλήνιοι· αν πολλαί αυτών, ιδίως αι εις τα έργα και τον τόπον ιδιάζουσαι, ήσαν κοιναί και τοις Βουλγάροις, αυτούσιαι ή εξηλλαγμέναι, τούτο δεν σημαίνει ότι παρά των Βουλγάρων παρελήφθησαν, αλλά τουναντίον. Αναγράφω μίαν· κατά το μεσονύκτιον της παραμονής του Ευαγγελισμού συνεκρούοντο εν τη αυλή υφ' εκάστου οικοδεσπότου διάφορα χάλκινα μαγειρικά και επιτραπέζια σκεύη προς εξαφανισμόν διά της γοητείας ταύτης των εν τη χώρα ερπετών. Αλλ' ο [illegible] πολλάκις συμβολικός εξορκισμός: «φευγάτε φείδια και όχιες, σήμερα είναι του Ευαγγελισμού· χαρά στην οικουμένη όλη· οι Τούρκοι με τα σπαθιά κι' ημείς οι Ρωμιοί με τα λαγιά»93), δεν αναφέρεται εις την επανάστασιν του 1821, την κηρυχθείσαν κατά την ημέραν εκείνην υπό του αρχιεπισκόπου Παλαιών Πατρών Γερμανού κατά των Τούρκων; και δεν εξεικάζετο ούτω η ευδόκιμος των Καρυωτών ευχή προς όλεθρον των εξωλεσμένων Τούρκων «με τα σπαθιά» διά των μαγγανειών αυτών άσωλον και μη μετεχόντων του αγώνος «με τα λαγιά»; ότι δε φείδια και όχιες εκαλούντο συμβολικώς οι Τούρκοι, διασώζονται εις τας χρήσεις του αυτού εξορκισμού παρά τοις Έλλησι φιλικοπουλίταις, παρ' οις μέχρι του παρελθόντος αιώνος επί τουρκοκρατίας

92) Ζωή έχετε, έλεγέ μοι ο φίλος οδηγός των, διά να ίδουν με τα μάτια τους την πατρίδα μας Ελλάδα, την οποίαν ημέραν και νύκτα ονειροπολούν. Δεν προεφθάσαμεν τους αγώνας, διότι εχάσαμεν το προηγούμενον ατμόπλοιον· μας παρουσίασαν πολλάς δυσκολίας εις την έκδοσιν των διαβατηρίων, διότι [illegible] ήμεθα [illegible]. [illegible] θα εφθάνομεν [illegible] την μεγάλην Εβδομάδα. Δεν πάμε καλά [illegible]· ο εθνικός μας βίος ολονέν γίνεται δυσκολώτερος, αφ' ότου [illegible] η αστυνομία. [illegible] την διδασκαλίαν της Βουλγαρικής εις τα σχολεία μας, μας [illegible] εις τον στρατόν, μας [illegible] οι διοικητικοί υπάλληλοι, διότι δεν ομιλούμεν βουλγαρικά, μας φορολογούν δυσαναλόγως. Αν ήτο δυνατόν να πωλήσωμεν τα κτήματά μας και να έλθωμεν όλοι εδώ και να εγκαταστάθωμεν εις την Θεσσαλίαν. Ήμεθα όλοι γεωργοί και φιλόπονοι και είμαι βέβαιος ότι θα ευδοκιμούσαμεν. Εδώ όλοι οι συμπατριώται μου [illegible] και το περιβάλλον. — Ο πόθος του αυτός επραγματοποιήθη μετά τριακονταετίαν. Και ο [illegible] ίδιος της εθνικής ιδέας έπεσε προ εικοσαετίας [illegible] και [illegible] τους [illegible] του εις το Αιγαίον της Αλεξανδρείας, αφού είδε πάντας σχεδόν τους συγχωρίους του Καρυώτας εγκατασταθέντας εν τη Ελλάδι και ευημερούντας. Έσω ελαφρόν το [illegible] χώμα, το καλύπτον τα οστά του [illegible] τούτου Έλληνος.

93) Η λ. τουρκική· χάλκινον αβαθές μαγειρικόν σκεύος· αν ήτο μέγα το σκεύος, ελέγετο σινί και εχρησιμοποιείτο ως τράπεζα [illegible] επί τρίποδος ή επί του εδάφους, περί ο [illegible] οι συντρώγοντες. Επειδή δε επί τοιούτων σκευών εστέλλετο και η προίξ και τα γαμήλια του γαμβρού εις την νύμφην δώρα, ωνομάσθη και η προικώα σινιά (Ικ).

ὑπῆρχε τὸ αὐτὸ ἔθιμον, ἐν τῇ πόλει τῶν ὁποίων δὲν ὑπῆρχον ὅμως, ἐξέλιπε δὲ ἅμα τῇ ἀπελευθερώσει της ἀπὸ τῶν Τούρκων.

Τινὲς τῶν προλήψεων τούτων, αἵτινες εἶναι κοιναὶ τοῖς Ἑλληνοθρᾳξί, συνεδυάσθησαν μετ' ἀρχαίων θρακοελληνικῶν ἐθίμων· οἷον ἡ κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ ἁγίου Γεωργίου σφαγὴ ἀμνοῦ, (κούρμπάν)[94] εὐλογουμένου ὑπὸ τοῦ ἱερέως καὶ ἡ διανομὴ αὐτοῦ εἰς τοὺς γείτονας καὶ συγγενεῖς χάριν τῆς ὑγείας ἢ νοσοῦντος μέλους ὅλης τῆς οἰκογενείας, εἶναι αὐτὴ ἡ κατ' εὐχὴν γινομένη θυσία εἰς τὸν Θρᾷκα ἱππέα, οὗτινος ἡ λατρεία παρέμεινεν εἰς τὴν τοῦ ἁγίου Γεωργίου, εἰκονιζόμενον ὑπὸ τῶν ἁγιογράφων ὡς ὁ ἱππεύς.[95] Ὡσαύτως ἡ πρόληψις ὅτι κατὰ τὰς βροντὰς καὶ ἀστραπὰς ὁ Προφήτης Ἠλίας ὀχεῖται μετὰ τῆς τεθρίππου ἁμάξης του ἀνὰ τὸν οὐρανὸν καὶ φέρει τὴν βροχὴν εἰς τὴν γῆν «περιδιαβάζει μὲ τ' ἁμάξι του», ὅπως καὶ ἀποκαλύπτεται, ὑπομιμνήσκει τὸν περὶ τοῦ Φοίβου-Ἡλίου καὶ τοῦ ἅρματός του μῦθον, ὡς καὶ τὸν τοῦ Φαέθοντος, ὃν κατεκεραύνωσεν ὁ Ζεύς.[96] Ἀναμφιβόλως οὔτε οἱ ἀρχαῖοι Θρᾷκες οὔτε οἱ Ἕλληνες παρέλαβον ταῦτα παρὰ τῶν Βουλγάρων, ἀλλὰ κληροδότησαν εἰς τοὺς ἀπογόνους των, ἐν οἷς καὶ οἱ Καρυῶται.[97]

§16). Ὁ τῶν Καρυωτῶν ἀμφιεσμὸς ἐκ πρώτης ὄψεως ὑπελαμβάνετο πράγματι ὅμοιος πρὸς τὸν τῶν χωρικῶν Βουλγάρων, ἀλλ' ἐν ταῖς λεπτομερείαις του διέφερεν οὐσιωδῶς. Περὶ τῆς ἐν τῇ ὑποδέσει καὶ τῷ περιζώματι διαφορᾶς τῶν Μοναστηριωτῶν ποιεῖται λόγον καὶ ὁ Jirecek.[98] Οἱ Καρυῶται ἔφερον ἐλαφρὰ ὑποδήματα εἴδους ἐμβάδων (γεμενιά) συνήθη καὶ παρ' ἄλλοις Θρακοέλλησι καὶ λευκὰ μάλλινα περιπόδια (καλτσούνια), ἀνερχόμενα μέχρι τῶν γονάτων σχεδόν, ἐφ' οὗ αἱ περισκελίδες των (σαλβάρια τουρκ., ποτούρια βουλγ.) δὲν κατήρχοντο στενούμεναι μέχρι τῶν ἀστραγάλων, ὡς αἱ τῶν Βουλγάρων, οἵτινες φέρουσι καὶ τὰ πατροπαράδοτα αὐτοῦ τσαρβούλια (servules- τσαρούχια) μετὰ περιτυλιγμάτων περὶ τὰς κνήμας ἐκ προβείων ἢ ἐκ παχέων ἐρίων (αμπά) ρακῶν. Τὰ ζωνάρια αὐτῶν ἦσαν ἐρυθρᾶ, πλατέα καὶ μακρὰ μετὰ λευκῶν [illegible] κατὰ τὰ δύο ἄκρα των, ἀλλὰ περιεζώννυντο περισφίγγοντες τὴν ὀσφύν, ὥστε νὰ φαίνωνται ἔχοντες δαχτυλίδια μέση, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς Βουλγάρους, τῶν ὁποίων ἦσαν βραχέα καὶ στενότερα καὶ χρώματος βαθυτέρου (ὑσινοῦ), ἐφ' ὧν προσέθετον περιζωννύμενοι καὶ δερμάτινον λωρίον διακοσμούμενον διὰ ὀρειχαλκίνων κομβίων. Ὡσαύτως τὸ ἐσωκάρδιον αὐτῶν (γιλέκι) ἦτο περικεκλωσμένον διὰ λεπτοῦ σηρικοῦ (γαϊτανίου) μετὰ μεγάλης φιλοκαλίας, ἐνῷ τὸ τῶν χωρικῶν Βουλγάρων ἦτο ἁπλοῦν καὶ ἄτεχνον (χοντροκαμωμένο). Παρόμοια ἦσαν ὡς ἐκ ἐρίων (αμπά) βαθέος κυανοῦ χρώματος μετ' ἐσωτερικῶν γονατιστῶν μαύρων ἐπενδύτης (κάπα) καὶ τὰ σακάκια (καλπάκια τουρκ., γκούγκλες βουλγ.), ἐν μέρει δὲ καὶ οἱ χιτῶνες (ὑποκάμισα) μετ' ἐρυθρῶν περιτυλιγμάτων.

Ὁ γυναικεῖος ὅμως ἀμφιεσμὸς καὶ ἡ διακόσμησις ἐν γένει ἦτο ὅλως διάφορος. Αἱ τσούκναι[99] (τσουκμάκια βουλγ.) ποδήρεις ἱμάτια μάλλινα μαῦρα φερόμενα [illegible] ἐπὶ τοῦ λευκοῦ μαλλίνου χιτῶνος ἐσωτέρου ποδήρους, [illegible] ἦσαν κεντηταὶ διὰ μετάξης καὶ χανδρῶν μετὰ μεγάλης τέχνης καὶ πολλῆς ἐντιμότητος, ἰδίως δὲ τὸ ὀλίγον ἄνωθεν τοῦ ποδογύρου μέρος καλούμενον κενάρια,[100] ἀλλὰ συχνάκις εἶχον ποικίλματα προκαλοῦντα τὸν θαυμασμὸν διὰ τὴν λεπτότητα τῆς τέχνης, ἐνῷ αἱ τῶν Βουλγαρίδων ἐστεροῦντο παντὸς διακόσμου. Τὰ ζωνάρια ἦσαν μεταξωτά, ὑφασμένα κατ' οἶκον ἐκ τῶν ἀργαλειῶν,

94) ἡ λ. τουρκική = θυσία, πρβ. κουρμπάν μαχαίρας = μάχαιρα θυσίας.
95) Ἴδε, Μυρτ. Ἀποστολίδου, Ὁ Θρᾷξ ἱππεὺς ἢ ὁ Κύριος Ἥρως. ἐν τῷ Θρᾳκικῷ ἀρχείῳ, τόμ. ΣΤ'. ἔτ. 1939-40, σελ. 16 κ.ἑ.
96) Ἴδε Ὀβιδίου, Μεταμορφώσεις, Βιβλ. I, 748-779 καὶ II, 1-366.
97) Περὶ τῶν προλήψεων, δεισιδαιμονιῶν καὶ ἐθίμων τῶν Καρυωτῶν ἴδε Μιλτ. Λουλουδοπούλου ἔνθα ἀνωτ. σελ. 127-142.
98) Jirecek-Argyrow, ἔνθα ἀνωτ. σελ. 699.
99) Ἡ λ. βουλγαρικὴ ἐκ τοῦ ρήμ. τσούκνια = ἕλκω, περιστρέφω, σύρω.
100) κενάρι, ἡ λ. τουρκική = ὤα, περιθώριον.

καί διακόσμια σιταρομίζζια, ἐπί τῶν ὁποίων αἱ κοράσιδες καί αἱ νύμφαι ἔφερον κατά τάς ἑορτάς καί ἀργυρᾶς ζώνας, ἐνῷ τά τῶν Βουλγαρίδων ἦσαν μάλλινα καί χονδροειδῆ. Τά κεφαλόδεμα, τ.ἔ. τά τῆς κεφαλῆς καλύμματα, ἦσαν ὅλως διάφορα τῶν τῶν Βουλγαρίδων, ὁμοιάζοντα πρός τά τῶν Καραμανλιδῶν· ἀπετελοῦντο ἐκ φεσίου πεπατημένου κατά τήν κορυφήν καί περιβαλλομένου διά λαχουρίου συνήθως (τσιμπέρι) καί ἐκοσμοῦντο διά χρυσῶν νομισμάτων, μεγάλων καί μικρῶν, (φλουριά) ἐρραμμένων ἐπί τοῦ φεσίου κατ' ἁπλῆν ἤ διπλῆν σειράν· ἐν θέρει δέ κατά τάς καθημερινάς ἦσαν λευκά μανδήλια, κεντητά μετά μεγάλης φιλοκαλίας καί τέχνης. Ἰδίως δέ τό γαμήλιον τῆς νύμφης μανδήλιον, ἡ καλύπτρα, λινοῦν, ἦτο θαῦμα ἰδέσθαι κατά τό κέντημα.

Ἀλλά καί τά κοσμήματα τῶν Καρυωτίδων ἦσαν ὅλως διάφορα τῶν τῶν Βουλγαρίδων. Ταῦτα ἦσαν περιδέραια - ὁρμαθοί ἐκ χρυσῶν νομισμάτων, κωνσταντινάτων καί μαχμουδιέδων, σταυροί χρυσοί ἤ ἀργυροί ἐξαρτώμενοι διά λεπτῆς ἁλύσεως ἀπό τοῦ λαιμοῦ ἐπί τό στῆθος, ἐνώτια (σκουλαρίκια), ψέλλια (βραχιόλια), δακτυλίδια καί κεφαλοκαρφίδες (καρφίτσες), πάντα χρυσᾶ ἤ ἀργυρᾶ ἀναλόγως τῆς οἰκονομικῆς τῶν οἰκογενειῶν καταστάσεως, παραγγελλόμενα εἰς χρυσοχόους, ἅτινα μετά τοῦ ἱματισμοῦ καί ἀμφιεσμοῦ τῆς νύμφης ἀπετέλουν τήν προῖκα αὐτῆς μή εἰθισμένου τοῦ προικώματος (χρηματικῆς προικός). Ὁ ὅλος τῶν περιοίκων Βουλγαρίδων διάκοσμος ἦτο συνήθως ἡ ζώνη της (κουλάνι) κοσμουμένη ἔμπροσθεν διά δύο μεταλλίνων πλακῶν μετά γλυφῶν ἐνίοτε καί αἱ ἐξαρτώμεναι ἐξ αὐτῆς ἑκατέρωθεν καί μέχρι τῶν ἀστραγάλων καταλήγουσαι δύο ταινίαι, ἐφ' ὧν ἦσαν ἐρραμμένα ἀλλεπάλληλα τουρκικά νομίσματα τριάρια καί δυάρια καί γρόσια, ἅτινα κατά τό βάδισμά των συνεκρούοντο καί ἐποίουν θόρυβον ἰδίως ὅτε ἔτυχεν νά συμβαδίζωσι πολλαί.[101]

Ἀλλ' ὁ ἀμφιεσμός καί ἱματισμός (οὐδαμοῦ καί οὐδέποτε εἶναι σταθερός μεταβαλλόμενος ἐν βραχεῖ χρόνου διαστήματι καί συχνάκις ἀναλόγως τῶν πολιτικῶν καί κοινωνικῶν ἀναγκῶν καί ἄλλων αἰτιῶν. Ὁ μεσαιωνικός ἐν Θράκῃ ἕνεκα τοῦ ὑπό τούς Τούρκους νέου πολιτικοῦ καί κοινωνικοῦ καθεστῶτος πρωΐμως μετεβλήθη καί πολλάς σύν τῷ χρόνῳ φάσεις ἔλαβεν. Οὕτω οἱ Καρυῶται μέχρι τῶν μέσων τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἔφερον ἐπί τῆς κεφαλῆς σερβέτων,[102] τ.ἔ. φέσιον περιδεδεμένον ὑπό μαύρης ὀθόνης, ἀντικατέστησαν δ' αὐτό διά τῆς βουλγαρικῆς γκιούγκλας (καλπακίου) κατ' ἐντολήν τῶν Τούρκων.[103] Τό ἔαρ καί τό θέρος ἔφερον πάλλινον ἐσώβρακον στενόν μετά περικνημίδων, χιτῶνα καλυπτόμενον δίκην γουστουνέλλας καί λευκόν ἐπενδύτην «τσιπούνι» μετά μικρῶν χειρίδων μέχρι τοῦ ἀγκῶνος καί ἔμπροσθεν ἐπί τοῦ στήθους ἀνοικτόν. Τόν δέ χειμῶνα ἐπάνωθεν τοῦ ἐσωβράκου ἔφερον μάλλινον περικνημίδα στενήν καί ἐπενδύτην προσομοιάζοντα τῷ τῶν Καραμανλιδῶν καί καλούμενον ὑπ' αὐτῶν κάπα. Ὁ παλαιότερος ἀνδρικός ἀμφιεσμός μᾶλλον παρεφθαρμένος πρός τόν τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων φαίνεται θά ἐξηραπουσιώθη καί κατ' ἐπίδρασιν ἰσχυρῶν τοῦ τῶν Βουλγάρων καί Τούρκων [illegible] σύν τῷ χρόνῳ ἐπί τό πρακτικώτερον διά τά ἔργα γεωργικά των, ἅμα δέ καί διά κλιματικούς καί

101) Μετά τούς πολέμους βελτιωθείσης τῆς οἰκονομικῆς τῶν ἀγροτῶν καταστάσεως μετεβλήθη ὁ βίος αὐτῶν ἐν γένει. Ὅθεν ἤρξαντο ἐνδυόμενοι εὐπρεπέστερον καί πολυτελέστερον καί ζῶσι ἀνθρωπινώτερον.
102) Πιθανῶς ἐκ τοῦ serviette ἕνεκα τῆς περιδέσεως τό κάλυμμα τῆς κεφαλῆς ὀθόνης.
103) Οὕτω οἱ περί τήν Ροδόπην οἰκοῦντες Ἕλληνες Καραγκούνηδες, οἵτινες ἦσαν ἔποικοι τῶν Φιλιππουπολιτῶν συνοικίσαντες τό χωρίον των πρός ἀσφαλέστερον τῆς ἀμπελώνων των καλλιέργειαν κατά τούς τρόπους κινδυνώδεις τῆς τουρκοκρατίας χρόνους, ἀπέβαλον τόν ἀμφιεσμόν των καί ἐνεδύσαντο τόν τῶν γειτόνων των Βουλγάρων χωρικῶν κατά τήν ἐπανάστασιν τοῦ 1769, ὅτε ἀποφεύγοντες τάς γενομένας τότε ὑπό τῶν Τούρκων καταδιώξεις τῶν Φιλιππουπολιτῶν, μετ' αὐτῶν ἤθελον νά ἀποδείξωσιν ὅτι οὐδεμίαν συγγένειαν εἶχον. Ἐντεῦθεν ἔφερον καί αὐτοί, ὡς οἱ Καρυῶται, τά μεγάλα ἐκ σερβετίων προβατῶν τῆς κεφαλῆς καλύμματα. Ἴδε, Μυρτ. Ἀποστολίδου, περί Κουκλένης ἐν τῷ Θρακικῷ ἀρχείῳ, Τμ. Θ΄. Τ. 1935-36, σελ. 6.
104) Ἴδε καί Jirecek-Arghyrow, ἔνθ. ἀνωτ. σελ. 755.- Καί παρά τάς Μέτρας τῆς ἐπαρχίας Σηλυβρίας ὑπῆρχε τό ἑλληνικόν χωρίον Νεοχώριον, ἀποικία τῶν Καρυωτῶν.

οἰκονομικοὺς λόγους. Οἱ ἄποικοι δὲ τῆς ἐγκαταλείψεως μεθόδων ἐκ Θεσσαλίας, Ἠπείρου καὶ Νοτίου Μακεδονίας, ἐνισχύσαντες τὸν ἐκεῖ ἑλληνισμὸν ἐπὶ τουρκοκρατίας.

§17) Ὁ συγγραφεὺς καίπερ ἑλληνομαθὴς σφάλλεται δεινῶς ὑπολαμβάνων ὅτι τὸ ἐπίθετον <u>Καρυῶτες</u> ἐπιχωριάζον καὶ παρὰ τοῖς <u>Βουλγάροις</u> (Karioti) εἶναι ἰδιότητος σημαντικόν, προελθὸν ἐκ τοῦ ὅτι οὗτοι ἐποιοῦντο προμηθείας καρύων ἢ παρεῖχον <u>κάρυα ὡς φόρον</u> εἰς τὴν αὐλὴν τῶν Σουλτάνων. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἐπειδὴ συνηλλάσσοντο οὗτοι κυρίως διὰ καρύων καὶ ἠσχολοῦντο περὶ αὐτά, θὰ ἔδει νὰ ὀνομασθῶσι <u>Καρυδάδες</u>, (πρβλ. κρομμυδᾶς, πρασᾶς, ξυλᾶς, φιστικᾶς, ἀλευρᾶς, κρασᾶς κτλ.) ἢ βέλτιον τουρκιστὶ <u>Τζιβιτζῆδες</u> ἢ <u>Κοζλουτζῆδες</u> καὶ βουλγαριστὶ <u>Ὀρεχόβτσοι</u>, ἀφοῦ μάλιστα ἦσαν Βούλγαροι κατὰ τὸν χρόνον τῆς προσωνυμίας των αὐτοί τε καὶ οἱ περίοικοι κατὰ τὸν συγγραφέα. <u>Καρυῶται</u> εἶναι τοπωνυμικόν, ὡς προερρήθη, ἐπίθετον τῶν κατοίκων τῶν Καρυῶν καὶ συνεκδοχικῶς καὶ τῶν περιοίκων των Ἑλλήνων (πρβλ. Στενημαχιῶται, Βοδενιῶται, Κουκλενιῶται, Σαρανταεκκλησιῶται, Βολιῶται κτλ.) Μόνη ἡ ἑλληνικὴ αὕτη τῶν Καρυωτῶν τούτων προσωνυμία, παραμείνασα ἀπ' αἰώνων καὶ παρὰ τοῖς περιοίκοις Βουλγάροις, ἀγνοοῦσι τὴν σημασίαν αὐτῆς καὶ νομίζουσιν αὐτὴν τοπωνυμικήν, ὡς καὶ εἶναι, ἀρκεῖ ν' ἀποδείξῃ τὴν ἑλληνικὴν καταγωγὴν αὐτῶν.

§18. Ὡσαύτως δὲν εἶναι ἀληθὴς ἡ διϊσχύρισις τοῦ συγγραφέως ὅτι ὅλη ἡ Νοτιοανατολικὴ Θράκη ᾠκεῖτο ὑπὸ Βουλγάρων καὶ ἐγκατελείφθη ὑπ' αὐτῶν πρὸ αἰῶνος, διότι οὗτοι ἐπαναστατήσαντες (!) κατὰ τῶν Τούρκων κατὰ τὴν ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Diebitsch προέλασιν τῶν Ῥώσων εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν καὶ φοβηθέντες μέλλοντα ἀντίποινα καὶ ἀντεκδικήσεις ἠκολούθησαν κατὰ μυριάδας τὸν ἀποχωρήσαντα Ρωσικὸν στρατὸν (1829) καὶ ἐγκατέστησαν ἐν Βεσσαραβίᾳ. Οὐδεμία τότε ἐν Θράκῃ ἐγένετο τῶν Χριστιανῶν ἐπανάστασις κατὰ τῶν Τούρκων, ἀλλ' ἁπλῶς διοργανώσεις ἕνεκα τοῦ ἀσπόνδου μίσους αὐτῶν ἐπὶ τῇ νομισθείσῃ ὁριστικῇ ἀπὸ τῆς τυραννίας ἀπελευθερώσει, ἐκίνησαν τὴν ἀγανάκτησιν καὶ αὐτοῦ τοῦ Ρώσου στρατηγοῦ, εἰπόντος εἰς τὸν Βούλγαρον ἀξιωματικὸν τοῦ Ρωσικοῦ στρατοῦ Μαμάρτσεφ ὅτι οἱ Βούλγαροι δὲν ἦσαν ἀκόμη ὥριμοι πρὸς ἐλευθερίαν.

Τῶν μεταναστευσάντων τότε Βουλγάρων οἱ πλεῖστοι ἦσαν ἐκ τῆς περιφερείας Σηλύμνου, ὅπου ἐγένοντο αἱ κατὰ τῶν συνοίκων Τούρκων ὑπὸ τῶν Βουλγάρων κακώσεις, ἠκολούθησαν ὅμως τὸν Ρωσικὸν στρατὸν καὶ οὐκ ὀλίγοι Ἕλληνες ἀπὸ τῶν ὀρέων τῆς Στράντζης καὶ τῶν παραθαλασσίων, οἵτινες σὺν τῷ χρόνῳ ἐν τῇ Ρωσίᾳ ἐσλαυΐσθησαν. Μεταξὺ τούτων ἦσαν καὶ οἱ κάτοικοι τοῦ Ἑλληνικοῦ χωρίου παρὰ τῷ Αἰτῷ <u>Σταχτοχώρι</u>, (τουρκ. Οὐρούμ-Ἐνί-κιοϊ), συνοικισθέντος ὑπὸ Καρυωτῶν, οἵτινες δὶς πρότερον κακοπαθήσαντες ὑπὸ τῶν Κιρτζαλήδων λῃστῶν εὗρον τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐγκαταλείπωσι τὴν γενέτειράν των. Ἐκ τῶν 500 οἰκογενειῶν, ἃς ἠρίθμει τότε, ἀπέμειναν μόνον τρεῖς (104), οἵτινες ὡς πυρὴν συνεπλήρωσαν ὕστερον καὶ ἄλλας καὶ ἐπὶ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ καθεστῶτος ἠριθμοῦντο 158. Οἱ κάτοικοι τῆς Νοτιοανατολικῆς Θράκης ἦσαν ἀνέκαθεν Ἕλληνες καὶ παρέμειναν μέχρι τῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα μεταναστεύσεώς των κατὰ τὴν συνθήκην Ἕλληνες, ἀφομοιώσαντες ταχύτατα τοὺς ἐπελθόντας εἰς τὴν χώραν των ὀλίγους Σλαυοβουλγάρους. Τοῦτο διαπιστοῦται οὐ μόνον ἐκ τῶν ἐθνολογικῶν στατιστικῶν καὶ τῶν ὁδοιπορικῶν σημειώσεων, ἀλλὰ καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν τοπωνυμιῶν, ὅλων ἑλληνικῶν, πλὴν ἐλαχίστων σλαυϊκῶν, ἐκ τῆς γλώσσης, τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων, τῶν παραδόσεων καὶ τῶν ᾀσμάτων. Οἱ ἐπὶ τῆς Στράντζης ὀλίγοι Βούλγαροι κατῆλθον εἰς αὐτὴν ἀπὸ τοῦ παρελθόντος αἰῶνος καὶ μετά

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

τούς ζημιώδεις πολέμους ἐπανῆλθον εἰς τήν Βουλγαρίαν.

Ὅθεν οἱ ἐκ Στράντζης νῦν ἐν Ἑλλάδι ζῶντες Σγοῦροι, Μπενμπενηλῆδες καί ἄλλοι, οὕς μνημονεύει ὁ συγγραφεύς, εἶναι ἐκ προγόνων γνήσιοι Ἕλληνες· οἱ δέ ζῶσι σήμερον ἐν Βουλγαρίᾳ συγγενεῖς αὐτῶν συνώνυμοι Βούλγαροι – Sgourovi, Binbelovi κτλ., ἀπόγονοι τῶν πρό αἰῶνος εἰς Ρωσίαν μεταναστευσάντων, ἐν οἷς συγκαταλέγεται καί ὁ Βούλγαρος ἥρως Καρατζᾶς, τοῦτο σημαίνει ὅτι οὗτοι τε καί ἄλλοι ἐξεσλαυΐσθησαν ἤ ὅτι οἱ πρόγονοί των οἱ μεταναστεύσαντες ἦσαν συγγενεῖς τῶν ὁμωνύμων Ἑλλήνων δι᾽ ἐπιγαμιῶν. Ἄν οἱ Σγοῦροι καί οἱ ἄλλοι εἶναι Βούλγαροι, διατί δέν κατέφυγον καί αὐτοί ὡς οἱ ὁμόφυλοί των εἰς τήν γειτονικήν Βουλγαρίαν, ἀλλά κατέφυγον εἰς τήν μακράν κειμένην Ἑλλάδα διανύοντες ἐν κακουχίαις ἑκατοντάδων χιλιομέτρων ὁδόν; Καί πῶς οὗτοι ἔχοντες βουλγαρικήν γλῶσσαν καί συνείδησιν θά παρουσιάζοντο ὡς Ἕλληνες εἰς τήν Ἑλλάδα;

Κατά τήν ἀνταλλαγήν τῶν ἑτεροφύλων πληθυσμῶν ἐπί τῇ βάσει τῆς μεταξύ Βουλγαρίας καί Ἑλλάδος γενομένης συνθήκης παρέμειναν ἐν μέν τῇ Βουλγαρίᾳ Ἕλληνες συγγενεῖς τῶν μεταναστευσάντων εἰς τήν Ἑλλάδα, ἐν δέ τῇ Ἑλλάδι (Θράκῃ καί Μακεδονίᾳ) Βούλγαροι συγγενεῖς τῶν μεταναστευσάντων εἰς τήν Βουλγαρίαν, οἵτινες ἀλληλογραφοῦσι τακτικῶς. Τοῦ πρώτου ἀναμένει, εἰ μή ἐγένετο ἤδη, ἀφεύκτως ἐκβουλγαρισμός καί τοῦ δευτέρου ἐξελληνισμός ὑπό τό ἐπικρατοῦν νῦν ἐν τοῖς κράτεσι πνεῦμα τῆς ὁμογενείας. Θά εἶναι λοιπόν δίκαιον καί ὀρθόν μετά μίαν ἤ δύο γενεάς ἐκ μέν τῶν ἐν Βουλγαρίᾳ ἐκβουλγαρισθέντων Ἑλλήνων νά κρίνωμεν περί τῆς ἐθνότητος τῶν ἐν Ἑλλάδι συγγενῶν των καί ἐκ τῶν ἐν Ἑλλάδι ἐξελληνισθέντων Βουλγάρων περί τῆς ἐθνότητος τῶν ἐν Βουλγαρίᾳ συγγενῶν των προσάπτοντες κριτήρια τάς ἐπωνυμίας των; Οὔτε ὁ ἐκβουλγαρισμός τῶν μέν οὔτε ὁ ἐξελληνισμός τῶν δέ εἶναι δυνατόν νά λαμβάνωνται ὡς κριτήρια τῆς ἐθνότητος τῶν συγγενῶν των. Ὁ γράφων ταῦτα, ὡς καί ἄλλοι ἐκ τῆς νῦν Βουλγαρίας καταγόμενοι, ἔχει ἐν Φιλιππουπόλει καί Στενιμάχῳ συγγενεῖς, ἀνεψιούς ἐκ γυναικός καί δευτέρους ἐξαδέλφους μητρόθεν, καταγομένους ἐξ ἀκραιφνῶν Ἑλλήνων γονέων καί προγόνων, ἐκπαιδευθέντες ὅμως οὗτοι κατ᾽ ἀνάγκην ἐν βουλγαρικοῖς σχολείοις μετά τό 1906 καί ζῶντες ἐν βουλγαρικῷ περιβάλλοντι ἐξεβουλγαρίσθησαν πάντες καί οὔτε ν᾽ ἀναμνησθῶσι τήν ἑλληνικήν των καταγωγήν θέλουσι, λησμονήσαντες σχεδόν ἐξ ἀχρησίας καί αὐτήν τήν μητρικήν των γλῶσσαν. Εἶναι λοιπόν δυνατόν νά κριθῇ ἐκ τούτων ὁ ἐθνισμός καί ἡ καταγωγή τῶν συγγενῶν των;

§ 19). Τελειῶν δέν δύναμαι νά παρασιωπήσω καί τό περί <u>νοσταλγίας</u> τῶν Καρυωτῶν ὑπό τοῦ συγγραφέως λεγόμενον, ὅπερ φαίνεταί μοι μῦθος, προερχόμενος ἀναμφιβόλως ἐκ παρεξηγήσεως ἐπιστολῆς Καρυώτου πρός τινα τῶν ἐν τῇ γενετείρᾳ φίλων ἤ συγγενῶν. Ὁ Ἕλλην, κ. Ἀγάθε Ποπώφ, ὄντως ἀγαπᾷ ἀνέκαθεν εἴπερ τις καί ἄλλος τήν γενέτειράν του, ἐν ᾗ τό πρῶτον εἶδε τό φῶς τοῦ ἡλίου καί ἤκουσε παρά τῆς μητρός του τούς πρώτους φθόγγους τῆς θείας γλώσσης του. Ἀποδημῶν δι᾽ ὑποθέσεις του ἤ πρός ἐξεύρεσιν βελτίονος τύχης οὐδαμοῦ ἀποξενοῦται τῆς ἑστίας του καί [illegible] ἐν τῇ ξένῃ μίαν μόνην εὐχήν ποιεῖται καί ἕνα μόνον σκοπόν ἔχει τήν εἰς τήν γενέτειραν τάχιον ἤ βράδιον ἐπάνοδόν του. Ὅθεν μόνος αὐτός ἔπλασεν ἰδίαν τῆς τοιαύτης ἐπανόδου λέξιν, ἐν οὐδεμιᾷ ἄλλῃ γλώσσῃ ἀπαντῶσαν, τήν <u>νόστος</u> (νοστῶ, νόστιμος). Πρό τρισχιλίων ἐτῶν ὁ ἥρως Ὀδυσσεύς, ὁ κατ᾽ ἐξοχήν τοῦ Ἕλληνος Ὁμηρικός τύπος, ἀπέκρουε πάντα τῆς περικαλλοῦς νύμφης Καλυψοῦς τά θέλγητρα καί τήν προτεινομένην αὐτῷ ἀθανασίαν προτιμῶν τόν <u>νόστον</u>. Ἐπί ὥρας ἐκάθητο παρά τῇ ἀκτῇ καί ἀτένιζεν εἰς τό πέ-

ἄλλους λόγους ἀγνώστους ἡμῖν. ~~[illegible]~~

καὶ ὅτι τῶν περιοίκων Βουλγάρων.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

λαγος ~~[illegible]~~ [τό ἄπειρον] πρός τό μέρος τῆς Ἰθάκης πικρά δάκρυα ἔχυνεν:

ἤματα δ' ἂμ πέτρῃσι καὶ ἠιόνεσσι καθίζων
πόντον ἐπ' ἀτρύγετον δερκέσκετο δάκρυα λείβων,[106]

ποθόμενος νά ἴδῃ καί μακρόθεν καπνόν ἐξ αὐτῆς ἀναθρώσκοντα καί ν' ἀποθάνῃ. Ἐπί τοῦ πρός τήν γενέτειραν ἐμφύτου τούτου αἰσθήματος ἐστηρίζοντο ἐπί αἰῶνας αἱ τῶν διεσπαρμένων ἀνά τήν Μεσόγειον καί τόν Εὔξεινον ἀναριθμήτων ἑλληνικῶν ἀποικιῶν πρός τάς μητροπόλεις των σχέσεις.

Ὁ νεώτερος Ἕλλην, καί αὐτός φιλαπόδημος ὡς ὁ πρόγονός του, δέν λησμονεῖ ποτέ τήν γενέτειραν καί ~~ὅταν ἀκόμη~~ εὐημερῇ ἐν τῇ ξένῃ, ἐνθυμεῖται τόν νόστον. «Ἀνάθεμά σε, ξενιτιά, ὅσα καλά κι ἄν ἔχῃς» ψάλλει εἰς τά τραγούδια του καί τό καλή πατρίδα εἶναι ἡ μεγίστη εὐχή πρός τούς συναποδημοῦντας συμπατριώτας του. Μή δυνάμενος ν' ἀπονοστήσῃ βοηθεῖ πόρρωθεν τήν γενέτειράν του διά δωρεῶν, μικρῶν ἤ μεγάλων, κατά τάς οἰκονομικάς του δυνάμεις καί ἀποθνήσκων ἐν τῇ ξένῃ κληροδοτεῖ αὐτῇ γενναῖα ποσά. Σχολεῖα, ἐκκλησίαι, νοσοκομεῖα καί ἄλλα φιλανθρωπικά ἱδρύματα, ἐγερθέντα ἤ συντηρούμενα ἐν τῇ γενετείρᾳ διά δωρεῶν καί κληροδοτημάτων τῶν ξενιτευμένων τέκνων της μαρτυροῦσι τήν πρός αὐτήν ἀγάπην των.[105]

Ἀλλ' οἱ Καρυῶται δέν εὑρίσκονται σήμερον ἐν τῇ ξένῃ, ὥστε ἐνθυμοῦσι καί αὐτοί τόν νόστον. Ζῶσιν ἐν τοῖς κόλποις τῆς μεγάλης μητρός των, ἥτις φιλόστοργος ἀνεδέξατο αὐτούς, περιέβαλε, διένειμε γαίας, ᾠκοδόμησεν οἰκίας, σχολεῖα, ἐκκλησίας, ἐν ἑνί λόγῳ ἀποκατέστησεν αὐτούς προσηκόντως ὑπέρ τάς δυνάμεις της, ὥστε ζῶσι καί εὐημεροῦσιν, ὡς ἄνθρωποι καί Ἕλληνες. Καί ἐργάζονται ἀκαταπονήτως οἱ γεωργοί οὗτοι Ἕλληνες καί μοχθοῦσι καί προσθέτουσι βελτιοῦντες ὁλονέν τόν βίον των, κινοῦντες τόν θαυμασμόν διά τῆς φιλεργίας των καί αὐτῶν τῶν ξένων. Αὐτός ὁ πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπείας Ἀποκαταστάσεως Προσφύγων Morgentau ἐξεφράσθη πολλάκις ἐγκωμιαστικά περί αὐτῶν διά τήν φιλεργίαν των καλέσας αὐτούς γενναίους καί [illegible] καί κατέταξεν αὐτούς ἐν τῇ γενομένῃ ταξινομήσει τῶν προσφύγων ὡς πρός τήν ἐπίδοσιν εἰς τά γεωργικά ἔργα, τήν φιλοπονίαν καί τήν προκοπήν πρώτους ἐν πᾶσιν (εἰς τήν τάξιν ΑΑ).

Ἑπομένως νοσταλγία παρ' αὐτοῖς πρός τήν γενέτειραν, τό «ἄψ ἀπονοστῆσαι εἰς φίλην πατρίδα γαῖαν» καθ' Ὅμηρον, δέν εἶναι δυνατόν νά ὑπάρχῃ, διότι ἀντεστράφησαν πλέον οἱ ὅροι, καταστάντες ~~αὐτοί~~ [τῆς γενετείρας των] ξένοι [καί δή μισηταί] καί ἀποκατασταθέντες ὑπό τῆς μητρός γῆς. Ὑπάρχει μόνον ἀνάμνησις, μέλλουσα καί αὐτή νά ἐξαλειφθῇ σύν τῷ χρόνῳ ἐκλειπούσης τῆς συγχρόνου γενεᾶς.

---

105) Ἐκ τῆς ἑκατοντάδος τῶν ξενιτευμένων ~~[illegible]~~ Θρακοελλήνων μεγάλων εὐεργετῶν τῆς γενετείρας των (ἴδε, Θρακικά, τόμ. Ε, [illegible] 1932, σ. 261 καί ἑξῆς) κατά τόν παρελθόντα αἰῶνα ἀναγράφω ἐνταῦθα τούς τῶν ἑλληνικῶν ἐν Βουλγαρίᾳ κοινοτήτων, οἵτινες βεβαίως δέν ἦσαν Βούλγαροι, ὡς ἰσχυρίσθη [illegible] ἀπό τοῦ βήματος ἐν ἑορτῇ. Ἄν ἦσαν Βούλγαροι, θά ἐπροίκιζον τάς βουλγαρικάς κοινότητας τῆς γενετείρας των, τούς δήμους, τάς μητροπόλεις, τό κράτος αὐτό, ἐκ [illegible] οὐδέ [illegible] παρά [illegible], διέθηκαν δέ κληροδοτήματα ὑπέρ τῶν ἑλληνικῶν κοινοτήτων καί τῶν μητροπόλεων. Οὗτοι ἦσαν ὁ Ἀντώνιος Παναγιώτου Κομιζόπουλος ἐν Μόσχᾳ καί Γρηγόριος Γρηγορίου Μαρασλῆς ἐν Ὀδησσῷ Φιλιππουπολῖται, Ἀπόστολος Μεξεβίρης ἐν Ρενίῳ (Ρωσίας) καί Χρυσοβέργης Γεωργίου ἐν Κωνσταντινουπόλει Στενιμαχῖται, Παρασκευᾶς Νικολάου ἐν Ὀδησσῷ Βαρναῖος καί Ἀντώνιος Πάγκαλος ἐν Ὀδησσῷ Μεσημβριανός, οἵτινες ἀφειδῶς ἐδαπάνησαν καί ἐκληροδότησαν πρός ἵδρυσιν καί συντήρησιν σχολείων, ἐκκλησιῶν, νοσοκομείων, ὑποτροφιῶν ὑπέρ τῶν Ἑλλήνων ἐν Φιλιππουπόλει, Στενιμάχῳ, Βάρνῃ καί Μεσημβρίᾳ.

106) Ὁμήρου, Ὀδυσ. Ε, 155-156.

107) Ἀλλ' οἱ Καρυῶται πρός τῇ ἐθνικῇ των [illegible] ἐνταῦθα, ἐν ᾗ [illegible] ἐν τῇ γενετείρᾳ των καταδιωκόμενοι, καί οἰκονομικῶς εὐημεροῦντες πλέον ὑπέρ πάντας τούς εἰς τάς νέας χώρας μεταναστάντας καί πρόσφυγας, βιοῦσιν ἀνετώτερον ἤ ἐν τῇ γενετείρᾳ των. Ὅθεν καί ἀπό ταύτης τῆς ἀπόψεως δέν ὑφίσταται παρ' αὐτοῖς λόγος νοσταλγίας. Ὡς γεωργοί ἐπιδόντες ἐντατικῶς εἰς τήν καλλιέργειαν τῶν [illegible] ~~[illegible]~~ καί τῆς κανναβέως, τήν ἀμπελουργίαν, τήν [illegible] καί [illegible] κατώρθωσαν οὐ μόνον νά διατραφῶσιν, ἀλλά καί πρῶτοι αὐτοί ν' ἀποσβέσωσιν εἰς τήν Ἐπιτροπείαν Ἀποκαταστάσεως Προσφύγων τάς [illegible] των καί νά γίνωσιν ἰδιοκτῆται πλήρως. Εἶναι ἀληθές ὅτι εἰς τοῦτο ἐβοήθησεν οὐκ ὀλίγον καί ἡ ληφθεῖσα ὑπ' αὐτῶν [illegible]

(συνέχεια σελ. 38)

Ὁμολογουμένως οἱ Καρυῶται ὡς Ἕλληνες ἠγάπησαν τὴν γενέτειράν των – τοὺς Μηλεῶνας – ἐκληροδοτήθησαν αὐτοῦ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων προγόνων των καὶ μετ' αὐτῆς συνηγάπησαν ὡς δευτέραν πατρίδα καὶ τὴν Βουλγαρίαν, εἰς ἣν συμπεριελήφθησαν ἕνεκα τῆς γεωγραφικῆς των θέσεως ἅμα τῇ συγκροτήσει τοῦ τρίτου Βουλγαρικοῦ βασιλείου, ἔργον τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ τῶν Ρώσων ὑπὲρ τῶν Βουλγάρων ὡς Σλαύων πολέμου. Συνδέσαντες δὲ τὴν τύχην των ~~[illegible]~~ μετὰ τῆς δευτέρας των πατρίδος ἦσαν εἷς τῶν φιλοπονωτέρων καὶ νομοταγεστέρων Βουλγάρων πολιτῶν ἐκπληροῦντες προθύμως καὶ ἀγογγύστως πάντα τὰ πρὸς τὸ κράτος καθήκοντά των καὶ τὰς ὑποχρεώσεις καὶ ἐξυπηρετήσαντες πολλοὶ καὶ ἡρωικῶς καὶ τὰ Βουλγαρικὰ ἰδεώδη ἐν πᾶσι τοῖς πολέμοις, ὡς ὁμολογεῖ καὶ αὐτὸς ὁ συγγραφεύς. Ἤθελον ὅμως ὡς τίμιοι καὶ εὐσυνείδητοι νὰ διατηρήσωσι καὶ τὸν πάτριόν των ἐθνισμὸν καὶ τὴν μητρικήν των γλῶσσαν, ἣν ἐκινδύνευον ν' ἀποξενωθῶσι στερηθέντες ὑπὸ τοῦ κράτους τῶν ἐθνικῶν των σχολείων καὶ τῆς ἐκκλησίας διὰ τῆς καταλύσεως τῶν Ἑλληνικῶν θρησκευτικῶν κοινοτήτων, ~~τῶν~~ καὶ διὰ διεθνῶν συνθηκῶν ἀνεγνωρισμένων.

Ἔδει λοιπὸν δυοῖν θάτερον ἢ νὰ παραμείνωσιν ἐν τῇ γενετείρᾳ καὶ κατ' ἐσώτερον ἀνάγκην νὰ ἐκβουλγαρισθῶσιν ἢ νὰ μεταναστεύσωσιν εἰς τὴν μητέρα των Ἑλλάδα καὶ νὰ διαφυλάξωσιν αὐτοί τε καὶ οἱ ἀπόγονοί των τὸν ἐθνισμὸν καὶ τὴν γλῶσσάν των, ὡς οἱ πρόγονοί των ἐπὶ αἰῶνας διεφύλαξαν αὐτά. Ἐκ τούτου ἐπωφελούμενοι τὴν περὶ ἀνταλλαγῆς τῶν ἑκατέρωθεν πληθυσμῶν μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Βουλγαρίας συνθήκην προετίμησαν ἀνενδοιάστως ὡς γνήσιοι Ἕλληνες τὸ δεύτερον καὶ κατέλιπον ἀθρόοι διὰ παντὸς τὴν γενέτειράν των ἑκόντες ἀέκοντί θυμῷ. Καὶ οὐδεὶς τούτων σήμερον μετανοεῖ ἐπὶ τῇ πράξει του, ἀξιότιμε κ. Ἀγαθὲ Πόπωφ· διότι ἔχουσι τὴν ὑψίστην ἐν τῷ κόσμῳ εὐλογίαν ὡς ἄνθρωποι καὶ Ἕλληνες νὰ ζῶσιν ἐλεύθεροι πολῖται ἐν τῇ μεγάλῃ καὶ ἱστορικῇ ἐνδόξῳ πατρίδι των μεταξὺ ὁμοφύλων, νὰ λαλῶσιν ἐλευθέρως πανταχοῦ τὴν μητρικήν των γλῶσσαν, νὰ δοξάζωσι τὸν Θεὸν καὶ νὰ προσεύχωνται ἐν αὐτῇ ἐκτελοῦντες τὰ θρησκευτικά των καθήκοντα δι' Ἑλλήνων ἱερέων καὶ ἐν Ἑλληνικαῖς ἐκκλησίαις καὶ νὰ ἀναπτύσσωσι τὰ προσφιλῆ των τέκνα ἐντὸς τοῦ πλαισίου τῶν ἐθνικῶν των ἠθῶν, ἐθίμων καὶ ἰδεωδῶν – τῶν Ἑλληνικῶν.[107]

§ 20). Ὁ συγγραφεὺς κατακλείων τὴν μελέτην του ἐπιλέγει: « Τὸ τῶν Καρυωτῶν ζήτημα εἶναι ἓν τῶν μικρῶν ἐπεισοδίων τραγῳδίας ἀπ' αἰώνων ἐν ταῖς Βουλγαρικαῖς χώραις παιζομένης, ἐν ᾗ οἱ Βούλγαροι διαδραματίζουσι πρόσωπον, ὅπερ ἐνέχυσεν εἰς τὰς φλέβας τῶν ἀλλογλώσσων τοὺς ζωτικωτάτους χυμούς » ἐννοῶν τὸν ἐξελληνισμὸν ~~[illegible]~~ κατὰ τὴν πεπλανημένην, ὡς ἀπεδείχθη, γνώμην του τῶν Βουλγάρων. Ἂν ὅμως ἐμελέτα ἐπισταμένως καὶ βαθύτερον τὴν ἱστορίαν καὶ [illegible], θὰ ἐπείθετο ὅτι ἡ τραγῳδία τῆς πατρίδος τοῦ Ὀρφέως, τοῦ Εὐμόλπου καὶ τοῦ λογικοῦ [illegible],

Μουσαίου ἐξελίχθη ὅλως ἀληθείας. Οἱ ὑλικοί καί πνευματικοί αὐτῆς χυμοί ἦσαν ἀπό δύο χιλιετηρίδων Ἑλληνικοί καί ἐγχυθέντες ἄφθονοι εἰς τάς φλέβας τῶν ἐγκατασταθέντων ἀλλογλώσσων ἐξήντλησαν τόν αἱματιτόν ἄλλοτε θρᾳκοελληνικόν κορμόν. Ἢ νομίζει ὁ κ. συγγραφεύς ὅτι ἐκ τῶν χυμῶν τούτων δέν ἐποτίσθησαν, δέν ηὐξήθησαν καί δέν ἠνδρώθησαν οἱ Θρᾳκοβούλγαροι; Τί ἐγένοντο οἱ ἐπί χιλιετηρίδα καί πλέον συμπαγεῖς ἐν τῇ βορείῳ Θρᾴκῃ, τῇ νῦν νοτίῳ Βουλγαρίᾳ, Θρᾳκοέλληνες; Πάντες ἡβηδόν ἐσφάγησαν ἢ ἀπήχθησαν ὑπό τῶν ἐπιδρομέων, ὥστε οἱ Σλαυοβούλγαροι κατελθόντες καί καταλαβόντες τήν χώραν αὐτῶν εὗρον αὐτήν παρθένον, δηλαδή ἔρημον ἀνθρώπων; Ἀλλά τότε πῶς οὗτοι, πολλοί ἢ ὀλίγοι, ἐξηλληνίσθησαν; Διά τοῦ ἑλληνικοῦ ἀέρος, ὅν ἀνέπνευσαν;

Ἐν Ἀθήναις τῇ 15 Ἰανουαρίου 1940 Κ. Μυρτ. Ἀποστολίδης Δ.Φ.

διά τά κατεργασθέντα κτήματά των ἐκ τῶν ἄλλων Θρᾳκῶν [illegible] καί ἡ μεταφορά (?) οὐ μόνον τῶν ἐπίπλων των, σκευῶν, ἀροτριώντων ζῴων, ἀλλά καί τῶν ποιμνίων των αὐτῶν δυνάμει [illegible] τῆς συνθήκης καί τοῦ κανονισμοῦ τῆς ἑκουσίας ἀνταλλαγῆς πληθυσμῶν. Ὠφέλησεν ὅμως αὐτούς ὁ μετά τῆς γεωργικῆς [illegible] τῆς οἰκοσίτου κτηνοτροφίας, πτηνοτροφίας καί μελισσοκομίας, ἥν ~~[illegible]~~ ἐφήρμοσαν ἅμα τῇ ἐγκαταστάσει [illegible] καί [illegible]. Ὅτε λ.χ. τῷ 1927-28 ἕνεκα τῆς [illegible] τῶν χωρῶν μετέτρεψαν τούς ἀγρούς των εἰς καπνοφυτείας παρα[illegible] τῶν τιμῶν τῶν καπνῶν εἰς δυσθεώρητα ὕψη πάντες οἱ [illegible] χωρῶν [illegible]. Τούς ἀγρούς των τούς προωρισμένους διά σιτο[illegible] πᾶσαν ἄλλην [illegible], οἱ Καρυῶται μόνοι [illegible]. Καί [illegible] χάριν τῆς διατροφῆς [illegible] διά σῖτον, τάς δέ [illegible] εἰς καπνοφυτείαν [illegible]. Σήμερον [illegible] λοιπόν [illegible] τῆς οἰκονομικῆς [illegible] τῆς [illegible] τῶν καπνῶν [illegible]. [illegible] οἱ Καρυῶται καί [illegible] διά τῆς φιλοπονίας των καί τοῦ πρακτικοῦ των [illegible] καί τῆς ἐμμονῆς των [illegible] εἰς τά πατροπαράδοτα των ἤθη καί ~~[illegible]~~ ἔθιμα. Χαρακτηριστικόν τοῦ [illegible] εἶναι [illegible] ἐνταῦθα [illegible] τοῦτο, ὅπερ [illegible] ὁ διευθυντής τοῦ γραφείου [illegible] Καλέσιας πρός τόν Δημ. Βογαζλῆν.

Κατά ἐαρινήν τινα Κυριακήν μετέβην, εἶπεν, εἰς τό Αἴγινον (Λιμπάνοβον), ὅπου, ὡς προεγράφη, ἐγκατεστάθησαν οἱ [illegible] τῆς Καβακλῆ. [illegible] γέροντος, ὅν [illegible] καί παρέβην εἰς τόν χορόν, τόν ἐν τῇ πλατείᾳ τῆς κωμοπόλεως [illegible]. – Βλέπεις, μοί εἶπεν ὁ γέρων ἐκεῖνο τό κορίτσι; – καί μοί ἔδειξε μίαν [illegible] του, τό [illegible] καί τήν [illegible]. – Λοιπόν, προσέθηκε νά ἐνθυμηθῇς τά λόγια μου αὐτά· τό κορίτσι αὐτό θά περάσῃ χρόνια [illegible] εἰς τό [illegible]. – Λοιπόν, προσέθηκε, [illegible] νά [illegible] καί ἴσως νά μή [illegible]. – Ἐπί τῇ ἀπορίᾳ μου καί τῇ [illegible], προσέθηκε. – Εἶναι τό μόνο κορίτσι [illegible]. Τά λοιπά πάντα κορίτσια [illegible] εἰς τό χωριό μας, ποῦ φορεῖ, ὅπως βλέπεις, [illegible]. Αὐτό ὁ [illegible] μας δέν τό [illegible]. ~~[illegible]~~ Τά λοιπά πάντα κορίτσια [illegible] ἐν Καβακλῆ, τά πατροπαράδοτα [illegible] <u>[illegible]</u>.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ